

**Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Martyno Valinčiaus,
V kurso baudžiamosios justicijos
studijų šakos studento

Magistro darbas

NEATSARGUS GYVYBĖS ATĖMIMAS

Involuntary Manslaughter

Vadovas: Lekt. dr. Justas Namavičius
Recenzentė: Doc. dr. Rita Aliukonienė

Vilnius
2016

TURINYS

Įžanga	2
1. Neatsargaus gyvybės atėmimo samprata	4
2. Neatsargaus gyvybės atėmimo sudėties objektyvioji pusė: priežastinio ryšio nustatymo problemos	7
3. Neatsargaus gyvybės atėmimo sudėties subjektyvioji pusė: tyčios ir neatsargumo atskyrimo problemos	24
4. Neatsargų gyvybės atėmimą kvalifikuojantys požymiai	38
IŠVADOS	43
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	45
SANTRAUKA	48
SUMMARY	49

IŽANGA

Darbo aktualumas. Žmogaus gyvybė neabejotinai yra viena iš svarbiausių vertybių, ginama tiek nacionalinės, tiek tarptautinės teisės pagalba. Kiekvienas individas turi teisę į gyvybę ir nė vienam žmogui nėra suteikta teisė atimti kito žmogaus gyvybės. Bet kokia nusikalstama veika, nukreipta prieš žmogaus gyvybę, sukianti mirtinus padarinius, yra labai pavojinga. Šiame magistro darbe nagrinėjama neatsargaus gyvybės atėmimo nusikalstama veika savo padariniais nesiskiria nuo tyčinio nužudymo, tačiau esminis skirtumas tarp šių veikų yra nulemtas kaltės formos, kuria padaromi šie nusikaltimai.

Valstybė reaguoja į asmenų pavojingus poelgius, nukreiptus į žmogaus gyvybę, pasitelkdama baudžiamąsias teises priemones, ir nors šiuo atveju asmuo kitam žmogui gyvybę atima to nesiekdamas, tačiau atsiradę žalingi padariniai parodo, jog asmuo elgėsi neapdairiai, neapgalvotai, nesilaikydamas tam tikrų saugumo reikalavimų ar visuotinai pripažintų elgesio normų. Nusikaltimai žmogaus gyvybei, tame tarpe ir neatsargus gyvybės atėmimas, ir jų teisingas kvalifikavimas visada bus aktualūs, dėl to, jog darbe analizuojama veika yra nukreipta prieš žmogų, o žmogus yra visuomenės ir valstybės pagrindas, todėl tokios nusikalstamos veikos visada sukelia didžiausius dvasinius išgyvenimus ir kančias, padaro tokią žalą, kurios atstatyti neįmanoma.

Magistro darbas aktualus ir išskirtinis tuo, jog jame mažiau dėmesio skiriama pačiai neatsargaus gyvybės atėmimo sudėčiai ir jos požymiams teoriniu lygmeniu, o daugiausia koncentruojamasi į problemas kvalifikavimo aspektus, keliami klausimai ir ieškoma atsakymų, kaip tokios problemos turėtų būti sprendžiamos.

Darbo reikšmė. Darbe analizuojama neatsargaus gyvybės atėmimo samprata, ši nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai bei pagrindinės šios nusikalstamos veikos kvalifikavimo problemos, išskylančios teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas. Didžiausias dėmesys darbe skiriamas būtent kvalifikavimo problemoms aptarti ir išanalizuoti, tam pasitelkiant mokslinę literatūrą bei Lietuvos teismų praktiką.

Įvairiuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose yra įtvirtinta nuostata, jog kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę ir niekas neturi teisės atimti kito žmogaus gyvybės. Būtent į šią kiekvieno žmogaus teisę ir kėsিনamasi magistro darbe analizuojamu nusikaltimu, todėl tinkamas nusikaltimo sudėties požymių suvokimas bei veikos kvalifikavimas yra labai svarbus.

Darbo tikslas. Analizuojant Lietuvos teismų praktiką bei mokslinę literatūrą, išnagrinėti pagrindines neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo problemas, susijusias su priežastinio ryšio nustatymu bei kaltės turinio išaiškinimu.

Darbo tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Pateikti neatsargaus gyvybės atėmimo sampratą pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus;
2. Aptarti minėto nusikaltimo sudėtį kvalifikuojančius požymius;
3. Pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei žemesnių instancijų teismų formuojamą praktiką neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo atveju;
4. Išanalizuoti svarbiausias minėto nusikaltimo kvalifikavimo problemas, kylančias teismams – priežastinio ryšio bei kaltės turinio nustatymo.

Darbo tyrimo objektas – neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis bei kvalifikavimo problemos Lietuvos teisinėje sistemoje. Minėto nusikaltimo esmė atskleidžiama atribojant neatsargų gyvybės atėmimą nuo nužudymo – pavojingesnės veikos žmogaus gyvybei -, remiantis objektyviųjų bei subjektyviųjų požymių skirtumais. Tyrimo objektą taip pat sudaro priežastinio ryšio bei kaltės turinio analizė.

Tyrimo metodai. Magistro darbe remtasi aiškinamojo bei lyginamojo metodų pagalba, siekiant atskleisti didžiausias neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo problemas. Loginis bei teisinis metodai magistro darbe naudoti visos analizės metu. Istoriniu metodu pasiremta analizuojant, ar keitėsi neatsargaus gyvybės atėmimo samprata ir sudėtis pagal šiuo metu ir anksčiau galiojusius teisės aktus.

Tyrimo šaltiniai. Didžiausias dėmesys magistro darbe skirtas Lietuvos teismų praktikai. Rašant magistro darbą taip pat analizuota įvairi mokslinė literatūra – vadovėliai, moksliniai straipsniai, Lietuvos Respublikoje galiojančių kodeksų komentarai.

1. NEATSARGAUS GYVYBĖS ATĖMIMO SAMPRATA

Žmogaus gyvybė – svarbiausia, visuotinai pripažinta ir saugoma vertybė. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija žmogaus teisę į gyvybę iškelia į pirmąją vietą tarp kitų asmens teisių ir laisvių - trečiasis Deklaracijos straipsnis įtvirtina nuostatą, jog kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens neliečiamybę¹. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje žmogaus gyvybei taip pat suteikiama įstatyminė apsauga bei nurodoma, kad negalima tyčia atimti niekieno gyvybės².

Be tarptautinių teisės aktų, žmogaus gyvybę saugo ir nacionaliniai valstybių teisės aktai. Štai Lietuvos Respublikos Konstitucija – aukščiausia teisinę galią turintis teisės aktas – devynioliktajame straipsnyje įtvirtina nuostatą, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas³. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas viename iš savo nutarimų akcentavo, jog gyvybė reiškia žmogaus esmę, todėl gyvybė ir orumas yra neatimamos žmogaus savybės, kurios negali būti traktuojamos atskirai. Gyvybė ir orumas – prigimtinės žmogaus teisės, prigimtinės individo galimybės, užtikrinančios jo žmogišką orumą socialinio gyvenimo srityse⁴.

Kadangi žmogaus gyvybė yra didžiausia vertybė, o prieš ją padaryti pažeidimai sukelia žalą tiek žmogui, tiek visai visuomenei, valstybė gyvybę saugo baudžiamųjų įstatymų pagalba – taip parodydama, jog nusikalstami kėsinimaisi į gyvybę yra didžiausio pavojingumo ir užtraukia griežčiausią atsakomybės formą.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau - BK) XVII skyriuje įtvirtintos nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei: nužudymas, nužudymas labai susijaudinus, naujagimio nužudymas, neatsargus gyvybės atėmimas, sukurstymas nusižudyti ar privedimas prie savyžudybės, padėjimas nusižudyti. Atsižvelgus į minėtų nusikalstamų veikų išdėstymo vietą visoje BK struktūroje, galima teigti, jog įstatymų leidėjas nusikalstamus kėsinimuisi į gyvybę vertina kaip labai pavojingus, kadangi minėtos veikos išdėstytos iš karto po tarptautinių nusikaltimų bei nusikaltimų Lietuvos valstybei.

Reikia pažymėti, jog ne visos BK XVII skyriuje įtvirtintos nusikalstamos veikos laikomos vienodai pavojingomis – pavojingiausia veika pripažįstamas ir didžiausią bausmę užtraukia nužudymas. Nors sukelia tokias pačias pasekmes – žmogaus mirtį –

¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.

² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties bausmės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-3004.

įstatymų leidėjas šiame darbe nagrinėjamą neatsargų gyvybės atėmimą vertina kaip mažiau pavojingą veiką lyginant su nužudymu. Didžiausia galima sankcija kaltininkui už nužudymą – laisvės atėmimas iki gyvos galvos, tuo tarpu už neatsargų gyvybės atėmimą – laisvės atėmimas iki aštuonerių metų.

Neatsargus gyvybės atėmimas – gyvybės atėmimas kitam žmogui dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo⁵. Taip nagrinėjamą nusikaltimą apibūdina šiuo metu galiojantis BK. Atkreiptinas dėmesys, jog taip pat neatsargi kaltės forma buvo suprantama ir 1961 m. BK⁶, todėl galima teigti, kad įstatyminė neatsargaus gyvybės atėmimo samprata yra tarybinių įstatymų palikimas. Nors 1961 m. BK neatsargus gyvybės atėmimas buvo vadinamas nužudymu dėl neatsargumo ir pripažįstamas viena iš nužudymo rūšių, realiai nusikaltimo sudėtis niekuo nesiskyrė nuo dabar galiojančiame BK įtvirtintos sudėties, nepakito ir nusikaltimą kvalifikuojantys požymiai.

Vienintelis skirtumas tarp šių teisės aktų neatsargaus gyvybės atėmimo atžvilgiu – senasis BK numatė švelnesnes bausmes už šį nusikaltimą, pavyzdžiui, už kvalifikuotą nusikaltimą grėsė laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų, o šiuo metu galiojantis BK numato aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmę. Už neatsargų gyvybės atėmimą be kvalifikuojančių požymių naujasis BK numato laisvės atėmimo bausmę iki ketverių metų, o senasis BK – iki trejų metų.

Pažymėtina, jog pagal senąjį BK analizuojamo nusikaltimo subjektu galėjo būti tik fizinis asmuo, kadangi juridinis asmuo tuo metu apskritai nebuvo laikomas nusikaltimo subjektu, o naujojo BK 132 straipsnio ketvirtoji dalis numato atsakomybę ir juridiniam asmeniui.

Neatsargaus gyvybės atėmimo išskyrimas kaip atskiros nusikalstamos veikos, vertintinas teigiamai, kadangi kaltės forma šiuo atveju kardinaliai pakeičia nusikalstamos veikos pavojingumo laisvę – gyvybės atėmimas tyčia to norint ir neatsargiai, neturint tokių ketinimų suponuoja skirtingą tiek visuomenės, tiek valstybės požiūrį į tokią veiką.

Analizuojamo nusikaltimo atveju tiek pati veika, tiek kaltininko motyvacija teoriškai labai skiriasi nuo nužudymo. Tačiau pradėdant gilintis ir analizuoti kiekvieną kaltės formą ir jos rūšis, galima atrasti tam tikrų aspektų, kai netiesioginė tyčia tampa itin artima nusikalstamam pasitikėjimui ir teisingas nusikalstamos veikos kvalifikavimas tampa sudėtingesnis.

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. [Kn.]2:Specialioji dalis: (99-212 straipsniai). p. 124.

⁶ Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989. p. 200 - 201.

Apibendrinant galima pasakyti, jog kaip teisingai pastebėjo S.Bikelis, „*esamų normų koregavimo (jų peržiūrėjimo, tobulinimo) stygius tapo atotrūkio nuo praktikos poreikių priežastimi*“⁷. Pastebėtina, jog trūksta mokslinių darbų, kuriuose būtų išplėtoti ir atskleisti neatsargaus gyvybės atėmimo samprata, nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo turinys. Dėl nepakankamo minėtų požymių atskleidimo, atsiranda gana didelė interpretavimo ir skirtingo vertinimo galimybė, kuri atsispindi ir Lietuvos teismų praktikoje.

⁷ Bikelis, S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, 2007, p. 5.

2. NEATSARGAUS GYVYBĖS ATĖMIMO SUDĖTIES OBJEKTYVIOJI PUSĖ: PRIEŽASTINIO RYŠIO NUSTATYMO PROBLEMOS

Nusikalstamos veikos sudėtis – baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti vienos ar kitos veikos pripažinimą nusikalstama⁸. Objektyvieji požymiai skirti apibūdinti išoriniams nusikalstamos veikos elementams, tokiems kaip objektas, dalykas, pati veika, jos padariniai. Tuo tarpu subjektyvieji požymiai apibūdina nusikalstamos veikos vidinę pusę – tyčią, tikslą, motyvą bei nusikalstamą veiką padariusį asmenį.

Kaip teigia V.Pavilionis ir M.Apanavičius, nusikalstamų veikų sudėtys gali būti labai panašios, dažnai turėti analogiškus elementus, bet tuo pačiu kiekviena nusikalstama veika turi bent vieną tik jai būdingą požymį. Dėl šios priežasties nėra dviejų nusikalstamų veikų, identiškai sutampančių pagal visus objektyvius ir subjektyvius požymius⁹.

Šiame magistro darbe analizuojamo neatsargus gyvybės atėmimo sudėties požymiai teoriniu lygmeniu yra aptarti įvairiuose moksliniuose darbuose – vadovėliuose, straipsniuose. Todėl toliau magistro darbe bus nagrinėjamos svarbiausios neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo problemos, kylančios teismams nagrinėjant baudžiamąsias bylas – priežastinio ryšio ir kaltės turinio nustatymo.

Pasak V.Piesliako, priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių yra nusikalstamos veikos objektyvusis požymis, įrodinėtinas tiriant bylas dėl nusikalstamų veikų, kurių sudėtys yra materialios. Pažymėtina, jog tai – labai specifinis nusikalstamos veikos sudėties elementas, kurį nustatant pirmiausia vadovaujama baudžiamosios teisės teorijos žiniomis, o tik vėliau – įstatymo aiškinimu¹⁰.

Negalima teigti, jog priežastinio ryšio nustatymo problema iškyla tiriant kiekvieną nusikalstamą veiką. Dažniausiai problema kyla tais atvejais, kai veikos padarinių kilimas siejamas su keliomis aplinkybėmis, ir iškyla klausimas, kuri iš priežasčių buvo pagrindinė, ar būtent ji dėsningai sukėlė pasekmes.

Teismų praktikoje kylančias problemas lemia ir tai, kad baudžiamajame įstatyme priežastinio ryšio klausimai nereglamentuojami, todėl teismai turi vadovautis teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės teorijoje pateikiamomis jo nustatymo taisyklėmis. Pastebėtina, jog teismų praktikoje nėra vienodos priežastinio ryšio sampratos ir tik

⁸ PAVILONIS, V. et all. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 144.

⁹ APANA VIČIUS, M., PAVILONIS V., Nusikaltimų kvalifikavimo teoriniai pagrindai. – V., 1980, p. 65.

¹⁰ PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006. T.7(85), p. 7.

epizodiškai vartojami terminai „tiesioginis priežastinis ryšys“, „būtina padarinių atsiradimo sąlyga“.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, galima aptikti teismų sprendimų, kuriuose nagrinėdamas įvykio aplinkybes teismas prieina išvados, jog priežastinis ryšys susiformuoja ne tarp veikos ir kilusių padarinių, tačiau tarp kaltininko kaltės ir atsiradusių pasekmių.

Kaip pavyzdį galima pateikti 2007 m. kovo 23 d. Šiaulių apygardos teismo nuosprendį, kuriame konstatuota, jog T. E. važiuojant kelio važiuojamąja dalimi, jis būtų turėjęs techninę galimybę išvengti eismo įvykio. Be to, T. E. privalėjo pasirinkti saugų greitį, kad kiekvienu metu galėtų suvaldyti transporto priemonę. Iš specialisto išvados bei eksperto pateiktų išvadų išplaukia, kad T. E. pažeidė šiuos Kelių eismo taisyklių reikalavimus: važiuoti kuo arčiau važiuojamosios dalies dešiniojo krašto, pasirinkti saugų greitį, kad kiekvienu metu vairuotojas turėtų galimybę suvaldyti transporto priemonę, laikytis būtinų atsargumo priemonių ir savo veiksmais nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų bei jų turto saugumui, ir būtent tai lėmė eismo įvykio kilimą. Taigi tarp T. E. nusikalstamo neatsargumo ir eismo įvykio kilimo yra priežastinis ryšys. Iš specialisto išvados matyti, kad eismo įvykio metu R. D. dėl patirtų sužalojimų sukeltas sunkus sveikatos sutrikdymas. Vadinas, tarp T. E. nusikalstamo neatsargumo ir R. D. padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo yra priežastinis ryšys¹¹.

Esminė aplinkybė sprendžiant priežastinio ryšio problemas yra objektyvaus priežastinio ryšio pobūdžio suvokimas. Priežastinis ryšys yra objektyvus ryšys tarp reiškinų, egzistuojantis mus supančioje tikrovėje nepriklausomai nuo mūsų valios ar mūsų norų. Objektyvus priežastinio ryšio pobūdis reiškia, jog tam tikros mūsų veikos tam tikromis sąlygomis visada sukelia atitinkamus padarinius, norime mes to ar ne¹².

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ nurodė, jog atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą kyla tada, kai tarp kaltininko padarytos veikos ir atsiradusių padarinių (mirties) yra priežastinis ryšys¹³.

Kaip pavyzdį galima pateikti 2007 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nustatyta, jog pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu R. G. pagal BK 132 straipsnio 1 dalį buvo nuteistas už tai, kad 2005 m. rugpjūčio 24 d., apie 16.00 val., Elektrėnuose, Rungos g. 10, prie parduotuvės–baro, priklausančio V. L. II,

¹¹ Šiaulių apygardos teismo 2007 m. kovo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-70-332/2007.

¹² PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006. T.7(85), p. 8.

¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

įėjimo durų, ginčo metu su V. V. tyčia sudavė šiam vieną smūgį kumščiu į veidą, nuo kurio V. V. nugriuvo ant betoninių parduotuvės–baro laiptų ir atsitrenkė galva į laiptus, taip jam padarė sunkų sveikatos sutrikdymą, nuo kurio V. V. 2005 m. rugpjūčio 27 d. ligoninėje mirė. 2007 m. gegužės 5 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendžiu panaikintas Trakų rajono apylinkės teismo 2007 m. vasario 13 d. nuosprendis dėl R. G. nuteisimo pagal Lietuvos Respublikos BK 132 straipsnio 1 dalį ir priimtas naujas nuosprendis – R. G. pagal BK 132 straipsnio 1 dalį išteisintas, neįrodžius, kad jis padarė nusikalstamą veiką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad apylinkės teismas pripažino priežastinį ryšį tarp R. G. suduoto smūgio V. V. į veidą ir pastarojo griuvimo nuo laiptų, sukėlusio padarinius – mirtį, vadovaudamasis tuo, jog nėra įrodymų, kad kažkas kitas po R. G. suduoto smūgio būtų panaudojęs fizinį smurtą prieš V. V. Tokia pirmosios instancijos teismo išvada apeliacinės instancijos teismo teisingai pripažinta pagrįsta prielaidomis, be to, prieštaraujanti ir kitiems bylos duomenims, nes, pagal liudytojo R. K. parodymus, po R. G. suduoto smūgio V. V. nenugriuvo, o nusiramino, draugo buvo kviečiamas, tempiamas pro duris į baro vidų, tačiau ten nėjo¹⁴.

Apeliacinės ir kasacinės instancijų teismai šiuo atveju konstatavo, jog nuteistojo smūgis nukentėjusiajam nebuvo sunkaus sveikatos sutrikdymo, dėl kurio vėliau nukentėjęsysis mirė, priežastis. Taigi tarp kaltininko veikos ir kilusių padarinių teismai nerado egzistuojančio priežastinio ryšio, kuris būtinas norint asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl neatsargaus gyvybės atėmimo. Kaip vienoje iš savo nutarčių konstatavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nustatant priežastinį ryšį turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina sąlyga mirčiai kilti (be jos ši nekiltų), ar mirtis buvo dėsninga ir numatoma veikos pasekmė¹⁵.

Priežastinis ryšys tarp veikos ir kilusių padarinių taip pat nenustatytas ir kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje, kurioje konstatuota, *jog R.M. pagal senojo BK 109 straipsnio antrąją dalį buvo kaltinamas tuo, kad jis, vairuodamas automobilį ir sprukdamas nuo jį persekiojusių policijos pareigūnų, pateko į viršilos S.G. apšaudomą zoną ir dėl to buvo mirtinai sužaloti du automobilio keleiviai: viena kulka į nugarą šalia vairuotojo sėdėjęs D. J. bei viena kulka į nugarą ant galinės sėdynės sėdėjęs D. B. Prokuroras teigė, kad jei R.M. būtų numatęs, kad toliau važiuoti yra pavojinga ir, kaip jis pats teigė apklausos metu, jei būtų sustojęs, pavojingos pasekmės nebūtų atsiradusios. Baudžiamosios teisės adekvataus priežastinio ryšio teorija nurodo, kad žalingos pasekmės tiesiogine priežastimi gali būti ir veika, nesanti betarpiškame ryšyje su*

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-739/2007.

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-381/2011.

pasekme. Tačiau teismai konstatavo, kad mirtinos pasekmės atsirado ne nuo R.M. tiesioginių veiksmų, nes į D.J. ir D.B. šaudė ir juos nušovė ne jis, o policijos pareigūnas. Todėl visų trijų instancijų teismai priėjo išvados, jog R.M. veikoje nėra objektyvaus baudžiamosios atsakomybės pagrindo – priežastinio ryšio tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių.¹⁶

Teismų padaryta išvada, manytina, yra teisinga, kadangi iš bylos aplinkybių matyti, jog R.M. veiksmai nebuvo D.J. ir D.B. mirties priežastimi, kadangi šūvius, kurie ir sukėlė minėtų asmenų mirtį iššovė policijos pareigūnas. Prokuroro išsakyta mintis dėl priežastinio ryšio kelia abejonių, kadangi reikia pripažinti, jog D.J. ir D.B. galėjo išgyventi, nors R.M. ir būtų bėgęs nuo policijos, kadangi esminė aplinkybė mirčių atžvilgiu yra paleisti šūviai, todėl jų nesant, minėti asmenys būtų gyvi.

Įdomi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis priežastinio ryšio egzistavimo klausimu priimta 2010 m. gegužės 11 d. Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos. Šioje byloje nustatyta, jog R.V. važiuodama automobiliu apie 40 km/h greičiu, pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus, nes artėdama prie nereguliuojamos pėsčiųjų perėjos ir matydama, kad joje į važiuojamąją kelio dalį išėjo pėsčiosios J. K. ir mažametė A. K., laiku nestabdė automobilio, dėl to partrenkė pėsčiąją J. K., kuriai dėl eismo įvykio nesunkiai sutrikdyta sveikata. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu pripažinta, kad dėl eismo įvykio mažametei pėsčiajai A. K. buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata (atsiradęs potrauminis stresas). Apeliacinės instancijos teismas nepritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui, jog R.V. veiksmai buvo potrauminio streso atsiradimo priežastis. Teismas padarė išvadą, kad A. K. patirto nesunkaus psichikos sutrikimo, pasireiškusio potrauminio streso sutrikimu, trukusiu ilgiau kaip dešimt dienų, priežastis buvo ne R. V. Kelių eismo taisyklių pažeidimas, o eismo įvykio metu kilusios pasekmės – mažametei artimo žmogaus močiutės J. K. partrenkimas ir dėl to šiai padaryti sužalojimai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pritarė apeliacinės instancijos teismo išvadoms ir nurodė, jog R. V. sukulto eismo įvykio metu A. K. nuteistosios vairuojamo automobilio nebuvo traumota, su juo nekontaktavo, o jos psichinė sveikata sutriko po patirto psichiką traumuojančio įvykio. A. K. nebuvo eismo įvykio dalyvė, iki šio įvykio momento buvo perėjusi automobilio eismo juostą ir įvykio metu nepatyrė jokių fizinių sužalojimų, o jos psichiką traumavo artimo žmogaus – močiutės – J.K. nubloškimas ir padaryti sužalojimai. Pagal išdėstytus motyvus prieita

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/1999.

*išvados, kad nėra tiesioginio priežastinio ryšio tarp R. V. padaryto kelių eismo saugumo taisyklių pažeidimo (veikos) ir A. K. nesunkaus sveikatos sutrikimo.*¹⁷

Šis atvejis įdomus savo aplinkybėmis, kadangi iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad R.V. veiksmai susiję priežastiniu ryšiu tiek su J.K., tiek su A.K. atsiradusiais padariniais, kadangi abi jos buvo tuo pačiu metu toje pačioje vietoje. Tik detaliau nagrinėjant įvykio aplinkybes galima nustatyti, kad R.V. padarytas pažeidimas neturi tiesioginio priežastinio ryšio su A.K. kilusiais padariniais, kadangi mažametė realiai nebuvo minėto eismo įvykio dalyvė – ji jau buvo perėjusi važiuojamąją kelio dalį, o jos patirtą stresą sukėlė ne tiesiogiai pats eismo įvykis, o šio eismo įvykio sukeltos pasekmės.

Norint tinkamai nustatyti priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių, reikia išanalizuoti du svarbiausius momentus: pirma, nustatyti būtinios padarinių kilimo sąlygos taisyklę, antra, nustatyti priežastinio ryšio pobūdį. Būtinios padarinių kilimo sąlygos taisyklė įpareigoja teismus išsiaiškinti, ar asmens padaryta veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga.

Pakankamai aiškiai būtinios sąlygos taisyklę aprašo ir ją nagrinėjamoje situacijoje pagrindžia Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių konstatuodamas, jog *padaryta veika (kelių eismo taisyklių pažeidimas) pripažįstama būtina padarinių kilimo sąlyga tuo atveju, jei analogiškoje situacijoje vienam eismo dalyviui laikantis KET reikalavimų, o kitam jas pažeidus, kelių eismo įvykis neįvyktų. Teismai pagrįstai konstatavo, kad nuteistojo J. Č. padarytas KET 171 punkto reikalavimų pažeidimas buvo būtinoji padarinių, t. y. sunkaus sveikatos sutrikdymo nukentėjusiajam J. V., kilimo sąlyga, nes jei J. Č. būtų laiku pastebėjęs prie traktoriaus prikabiną žoliapjovę, laikytusi saugaus atstumo ir nebūtų taip arti priartėjęs prie traktoriaus, eismo įvykio nebūtų, transporto priemonės būtų prasilenkusios, nežiūrint į J. V. padarytą KET 249 punkto pažeidimą. Taigi J. Č. KET 171 punkto reikalavimų nepaisymas, o būtent pamačius mirksinčius oranžinės spalvos traktoriaus švyturėlius bei traktoriaus gabaritinius žibintus, nesiėmimas jokių priemonių saugiam eismui užtikrinti, t. y. greičio nesumažinimas ir nepasitraukimas kairiau, arčiau antros eismo juostos, kad saugiai aplenkti priekyje esančių transporto priemonę, buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga ir dėsningas KET pažeidimo padarinys. Nors traktoriaus su prikabinama žoliapjove vairuotojas J. V. pažeidė KET 249 punktą, kuris reikalauja tuo atveju, jeigu kroviny priekyje arba gale išsikiša už transporto priemonės gabaritų daugiau kaip 1 m arba jo šoninis kraštas bent kiek išsikiša už transporto priemonės šoninio gabarito, jis turi būti pažymėtas kaip numatyta šių taisyklių 3 priede, šie padaryti pažeidimai nebuvo būtinoji*

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-120/2010.

eismo įvykio kilimo sąlyga, nes jeigu nuteistasis, turėdamas realią galimybę laiku pastebėti prie traktoriaus prikabintus žoliapjovės kontūrus, būtų buvęs pakankamai rūpestingas bei atidus ir pasirinkęs saugų šoninį tarpą reikalingą traktoriui aplenkti, nepaisant to, ar traktoriaus vairuotojas būtų pažeidęs KET 249 punkto reikalavimus ar ne, eismo įvykis nebūtų įvykęs¹⁸.

Būtinosis sąlygos taisyklė nustatoma konkrečioje situacijoje atmetant paeiliui kiekvieną iš galimų pasekmių atsiradimo sąlygų, t.y. atmetant kiekvieną pavojingą veiksma, galimai sukėlusį padarinius. Tokiu būdu galima priėti išvados, jog pavojinga veika buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, arba nebuvo. *Pavyzdžiui Kauno miesto apylinkės teismas viename nuosprendyje konstatavo, jog byloje ištirtų įrodymų visuma nustatyta, jog kaltinamojo A. S. veiksmai buvo kilusių padarinių sąlyga ir šių padarinių priežastis. Jeigu A. S. susidariusioje eismo situacijoje būtų laikęsis Kelių eismo taisyklių reikalavimų, būtų galėjęs išvengti nukentėjusiosios žūties bei nukentėjusiųjų sveikatos sutrikdymo, automobilių sugadinimo. Vadinasi, A. S. veika buvo eismo įvykio metu kilusių pasekmių priežastis¹⁹.*

Nustatant, ar asmens padaryta veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga, teismų praktikoje taikomas objektyvaus išvengiamumo kriterijus – sprendžiama, ar konkrečioje situacijoje asmuo turėjo objektyvią galimybę išvengti kilusių padarinių.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių konstatavo, kad L. M. buvo kaltinama ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteista už tai, kad vairuodama automobilį „Ford Fiesta“ pažeidė Kelių eismo taisyklių 192 straipsnio reikalavimus: sustojo ir, neįsitikinusi savo veiksmų saugumu, atidarė automobilio vairuotojo dureles, į kurias atsitrenkė automobilį lenkusios M. O. vairuojamas dviratis, dėl to buvo nesunkiai sutrikdyta M. O. sveikata. Apeliacinės instancijos teismas konstatavęs, kad šio eismo įvykio priežastis yra ne L. M. veika, o dviračio vairuotojos M. O. padaryti Kelių eismo taisyklių pažeidimai, L. M. pagal BK 281 straipsnio 1 dalį išteisino. Iš nustatytų aplinkybių matyti, kad eismo įvykis įvyko tamsiu paros metu, o M. O. dviratis tuo metu buvo techniškai netvarkingas – neturėjo apšvietimo ir signalinių prietaisų. Šių aplinkybių M. O. neginčijo, be to, ji patvirtino, kad vairuodama dviratį matė priekyje sustojusį automobilį. Pagal Kelių eismo taisyklių 103 punktą dviračio vairuotojui leidžiama važiuoti tik tvarkingą stabdį ir garso signalą bei atšvaitus turinčiu dviračiu, o važiuojant tamsiu paros metu arba esant blogam matomumui, priekyje turi degti baltos šviesos žibintas. Pagal Kelių eismo taisyklių 171 ir 173 punktus vairuotojas

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38/2008.

¹⁹ Kauno miesto apylinkės teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1443-738/2007.

privalo laikytis saugaus atstumo, o pastebėjęs kliūtį – ją apvažiuoti. Specialisto išvadoje konstatuota, kad jeigu L. M. neturėjo objektyvios galimybės pastebėti iš galo atvažiuojančios dviratininkės dėl to, kad įvykio metu ant dviračio nebuvo išorinių šviesos prietaisų, tai šio eismo įvykio tiesioginė priežastis – dviratininkės padaryti Kelių eismo taisyklių pažeidimai. Esant tokiems duomenims, apeliacinės instancijos teismo išvada, kad 2003 m. eismo įvykį lėmė ne L. M. veika, o M. O. padaryti Kelių eismo taisyklių pažeidimai, yra teisinga. L. M. pagal BK 281 straipsnio 1 dalį išteisinta pagrįstai²⁰.

Nustačius, kad kaltininkas, net ir nepažeisdamas kelių eismo taisyklių, nebūtų galėjęs išvengti eismo įvykio, pripažįstama, jog kelių eismo taisyklių pažeidimas nebuvo susijęs priežastiniu ryšiu su padariniais.

Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, priimtoje dar pagal galiojusio senojo BK normas, kuriose neatsargus gyvybės atėmimas buvo vadinamas neatsargiu nužudymu nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas nuosprendyje aptartų įrodymų pagrindu padarė pagrįstas išvadas, jog V. V. susidariusioje situacijoje laikėsi atsargumo taisyklių: pirmiausia, jis nuo dviejų vaikinių užpuolimo gynėsi rankomis, o kai V. V. ėmė pulti grupę žmonių, jis balsu perspėjo, kad turi ginklą ir jį išsitraukęs paleido du įspėjamuosius šūvius. Šie V. V. veiksmai atitiko Savigynos ginklų apyvartos taisyklių 48, 49, 49.1 ir 53 punktų reikalavimus. Nors minėtų taisyklių 53 punktas draudžia naudoti savigynos ginklą prieš moteris, tačiau daro išimtį grupinio užpuolimo atvejais. Teismas nustatė, jog V. V. užpuolė grupę žmonių. Taigi tokie V. V. veiksmai negali būti vertinami kaip padaryti sąmoningai nesilaikant atsargumo taisyklių, todėl kolegija sutinka su teismo išvada, kad V. V. laikėsi atsargumo taisyklių. Teismas teisingai įvertino bylos aplinkybes, kad V. V. balsu perspėjęs apie ginklą ir iš jo į viršų paleidęs du įspėjamuosius šūvius, iš tiesų nenumatė ir neturėjo bei negalėjo numatyti, kad po šių jo veiksmų jį puolė žmonės nesustos, o bandys atimti ginklą ir grumtynių metu įvyks šūvis, kuriuo bus mirtinai sužalota S.P. ar kitas asmuo, be to, V. V. ginklo net nebuvo nukreipęs į žmones, todėl jo veiksmuose nėra kaltės. Teismai savo sprendimuose motyvuotai konstatavo, kad nukentėjusiosios mirtį sukėlęs šūvis nebuvo sąmoningai ir valingai, t.y. kaltai atliktas V. V. veiksmas. Šioje byloje argumentuotai paneigus V. V. kaltę dėl nukentėjusiosios mirties, dėl tų pačių motyvų laikytina, kad jo elgesys negali būti įvertintas ir kaip susijęs priežastiniu ryšiu su nukentėjusiosios mirtimi, t.y. kaip veika, kuri pati savaime dėsningai ir neišvengiamai sukėlė atsiradusias pasekmes. Taigi pirmosios instancijos teismas pagrįstai tokią V. V. vei-

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 08 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116/2005.

ką pripažino įvykiu (kazusu) ir teisėtai jį dėl kaltinimo pagal BK 109 str. 2 d. išteisino, nesant jo veikoje šio nusikaltimo sudėties²¹.

Taigi šioje byloje teismai konstatavo, jog V.V. apskritai nepadarė nusikalstamos veikos, t.y. jo veiksmuose nenustatyta nei tyčinė, nei neatsargi kaltės forma, o tuo pačiu pripažinta, jog jo atlikti veiksmai nebuvo susiję priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais – S.P. mirtimi. Aptariamoje nutartyje iš esmės susipina priežastinio ryšio ir kaltės nustatymo klausimai, kadangi nuosekliai analizuojant teismo nutartį, galima teigti, jog pirmiausia buvo pripažinta, kad V.V. veiksmai konkrečiu atveju nebuvo nusikalstami, kadangi jo veiksmuose nenustatyta jokia kaltės forma, o esant tokiai situacijai tiesioginis priežastinis ryšys tarp V.V. veiksmų ir kilusių padarinių taip pat negali egzistuoti.

To pasekoje iškyla klausimas, ar priežastinio ryšio egzistavimas yra priklausomas nuo kaltės formos? Juk tokiu atveju, jei būtų pripažinta, kad V.V. veikė esant, pavyzdžiui, nusikalstamam nerūpestingumui (nenumatė, kad šaunamojo ginklo panaudojimas gali sukelti asmens mirtį, nors pagal susidariusią situaciją turėjo ir galėjo tai numatyti), manytina, jog būtų pripažintas ir priežastinio ryšio egzistavimas. Be abejonės priežastinis ryšys būtų pripažintas tarp asmens veiksmų ir kilusių padarinių, jei šaunamąjį ginklą jis būtų panaudojęs tyčia ir sukėlęs kito asmens mirtį.

Jei vis dėl to nustatoma, kad tam tikra pavojinga veika sukėlė konkrečias pasekmes, magistro darbe nagrinėjamu atveju – neatsargų gyvybės atėmimą, toliau reikia išsiaiškinti, koks buvo priežastinio ryšio pobūdis.

Baudžiamosios teisės teorijoje išskiriamos dvi priežastinio ryšio formos – būtinasis ir atsitiktinis priežastinis ryšys. Atsitiktinis priežastinis ryšys - tai nebūdinga reiškiniui, nedėsninga reiškinių ryšio forma, kai daug kartų pasikartojančiuose bandymuose veika nesukelia dominančių padarinių, tačiau tam tikromis retai pasikartojančiomis, o gal net nepasikartojančiomis sąlygomis, įsimaišius kokiai nors papildomai aplinkybei, padaryta veika gali sukelti pavojingus padarinius²². Teismų praktikoje priežastinis ryšys apibūdinamas taip: *atsitiktinis priežastinis ryšys reiškia, kad padarinius lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis (pvz., asmuo miršta ne nuo kaltininko jam padaryto sužalojimo, bet nuo traumos, kilusios jį gabenant į ligoninę, ir pan.). Toks priežastinis ryšys baudžiamojoje teisėje nepripažįstamas juridškai reikšmingu ir nesudaro pagrindo inkriminuoti asmeniui atsitiktinai kilusių padarinių*²³.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2001.

²² PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytu padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006. T.7(85), p. 9.

²³ Lietuvos Apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2010.

Būtinasis priežastinis ryšys nuo atsitiktinio skiriasi tuo, jog būtinasis yra iš anksto numatomas, t.y. asmuo, remdamasis savo gyvenimiška patirtimi bei visuomenėje nusistovėjusiomis taisyklėmis, gali numatyti, kad jo veika sukels būtent tokius padarinius.

Daug diskusijų teismų praktikoje kelia priežastinio ryšio nustatymo klausimas ir veikos kvalifikavimas, kai nukentėjusysis miršta nuo vieno kaltininko smūgio, kuris paprastai mirties nesukeltų. Tokiais atvejais teismų praktika tampa nevieninga dėl klausimo, ar veika buvo dėsninga padarinių priežastis. Kaip tokios nevienareikšmiškos teismų praktikos pavyzdį galima pateikti dvi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis priimtas iš esmės labai panašiose baudžiamosiose bylose.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. gegužės 8 d. nutartyje konstatavo, jog Ž. Ž. tyčia sudavė ranka vieną smūgį P. P. į kairįjį skruostą ir suko ranką, tuo padarydamas P. P. šiuos sužalojimus: kraujosruvą kairio skruosto poodyje ir minkštuosiuose audiniuose, trauminį kraujo išsiliejimą po kietuoju galvos smegenų dangalu ir nuo tiesioginio smūgio į P. P. kairįjį skruostą įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu virš kairiojo pusrutulio, kas komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu, dėl ko P. P. mirė. Šiaulių apygardos teismas veiką kvalifikavo kaip nužudymą (BK 129 str. 1 d.), tačiau LAT baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija perkvalifikavo nužudymą į du nusikaltimus – tyčinį sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 str.) ir gyvybės atėmimą dėl neatsargumo (BK 132 str.). LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija konstatavo, kad vieno smūgio sudavimas ranka į veido sritį suaugusiam normalaus išsivystymo žmogui nesukelia gyvybės praradimo. Vieno smūgio ranka į skruostą sudavimas paprastai sukelia skirtingo laipsnio sveikatos sutrikdymus. Gyvybės atėmimas nėra dėsninga vieno smūgio ranka sudavimo pasekmė. Tokie padariniai kaip gyvybės atėmimas sąlygojami ne vien suduoto smūgio, bet ir papildomų priežasčių, susijusių su nukentėjusiojo sveikatos stoviu, jo gydymo kokybe. Ir šioje byloje suduotas smūgis iš karto neprivedė prie nukentėjusiosios mirties²⁴.

Kitoje baudžiamojoje byloje Vilniaus apygardos teismas 2007 m. liepos 2 d. nuosprendžiu nuteisė G. V. pagal BK 135 str. 1 d. ir 132 str. 1 d. už tai, kad tarpusavio konflikto metu supykęs dėl L. E. girtumo tyčia sudavė jai smūgį į kairę akį. Nuo galvos rotacinio judesio, kuris įvyko dėl šio smūgio, plyšus dešinio smegenų pusrutulio žievės kraujagyslei ir dėl to kraujui išsiliejus po kietuoju galvos smegenų dangalu L. E. ligoninėje mirė. Teismas konstatavo, kad byloje nėra duomenų, jog G. V. ketino nužudyti L. E., ir kad nors L. E. mirties priežastis buvo G. V. suduotas smūgis, tačiau kilęs šios

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

veikos padarinys buvo atsitiktinis. Lietuvos apeliacinis teismas perkvalifikavo G. V. veika į BK 129 str. 1 dalį. Kasacinio teismo plenarinė sesija paliko galioti Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendį, motyvuodama tuo, kad tarp G. V. veiksmų – smūgio L. E. į gyvybiškai pavojingą kūno vietą – galvą – ir padarinių – mirties – yra tiesioginis priežastinis ryšys. Tokie padariniai buvo tyčinio pakankamai stipraus smūgio pasekmė, šie padariniai yra dėsningi, tarp veiksmų suduodant smūgį ir atsiradusių žalingų padarinių nebuvo įsiterpęs joks kitas veiksnys, kuris būtų turėjęs įtakos L. E. mirčiai²⁵.

Iš pateiktų fabulų matyti, jog abiejų kaltininkų veiksmai buvo labai panašūs, o nukentėjusiesiems padaryti sužalojimai ekspertizių metu įvertinti identišškai – įvykus rotaciniam galvos judesiui, išsiliejus kraujui po kietuoju smegenų dangalu, asmenys mirė. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų plenarinė sesija paneigė prieš du metus to pačio teismo priimtą praktiką dėl priežastinio ryšio nustatymo vieno smūgio į galvą atveju.

Pirmojoje nutartyje teismas suformavo naują taisyklę, jog baudžiamoji atsakomybė už tyčinį gyvybės atėmimą gali būti pagrįsta tik būtinuoju priežastiniu ryšiu, o už neatsargų (nerūpestingumo atveju) gyvybės atėmimą – ir atsitiktiniu priežastiniu ryšiu.

Priėmus antrąją aptariamą nutartį ir pakeitus prieš tai suformuotą to paties teismo praktiką, vienas iš tuometinių Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų V. Piesliakas pateikė savo atskirąją nuomonę, nepritardamas naujai formuojamai teismo praktikai. Atskirojoje nuomonėje V. Piesliakas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismo išvada, kad priežastinis ryšys tarp smūgio į akies sritį sudavimo ir nukentėjusiosios mirties buvo ne tik tiesioginis, bet ir dėsningai išplaukiantis, t. y. būtinasis, yra labai abejotina. Ši teismo išvada reiškia, kad nustatytomis aplinkybėmis smūgis, suduotas ranka, visada ar daugeliu atvejų sukelia ne sveikatos sutrikdymus, o būtent kito žmogaus mirtį. Gyvenime tokio pobūdžio smurtas yra gana dažnas: naudojamas šeimoje sprendžiant konfliktus tarp sutuoktinių, buityje tarp pažįstamų ir nepažįstamų asmenų. Tačiau mirtis dėl tokių veiksmų įvyksta retai. Kaip rodo medicinos ir teismų praktika, dažniausiai tokiais veiksmais padaromi įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai²⁶.

Darbo autoriaus nuomone, kaltininko G.V. veika turėjo būti kvalifikuojama kaip sveikatos sutrikdymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo sutaptis, kadangi sunku išvelgti G.V. veiksmuose tyčinį siekimą nužudyti L.E., greičiau jis siekė sukelti jai fizinių

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2K-P-247/2009.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

skausmą, nei atimti gyvybę. Analizuojant dvi minėtas nutartis kyla klausimas, ar apskritai šiose bylose svarbiausias yra priežastinio ryšio nustatymo klausimas, ar svarbiau yra teisingai nustatyti kaltės formą, kas padėtų išvengti kvalifikavimo problemų. Juk šioje situacijoje pripažinus, jog kaltininkas nesiekė atimti nukentėjusiajai gyvybės, o tik norėjo ją sužaloti, mirties atžvilgiu jo veika turėtų būti kvalifikuojama kaip neatsargus gyvybės atėmimas, to pasekoje išnyktų keliamas klausimas, ar vienas smūgis gali sukelti mirtį. Esminis momentas šiuo atveju, manytina, yra tai, ar tuo vienu smūgiu kaltininkas norėjo sukelti mirtinus padarinius.

Pažymėtina, jog teismų praktika Lietuvoje šiuo metu formuojama tokiu aspektu, jog nustatant, ar veika dėsningai sukėlė mirtį, reikia laikytis nuostatos, kad smurtiniai fiziniai veiksmai, pavyzdžiui, smūgių sudavimas į galvą, krūtinę, pilvą, lyties organus, žmogaus palikimas surištą ir pan. dėsningai sukelia nukentėjusiojo mirtį, net jeigu kaltininkas to ir nesitikėjo. Taigi tokių nusikalstamų veikų atveju negalima kalbėti apie veikos kvalifikavimą kaip neatsargaus gyvybės atėmimo, nors kaltininkas galbūt ir nesiekia nukentėjusiojo mirties, kadangi teismai pripažįsta, jog suduodant nors ir tik vieną smūgį į gyvybiškai svarbias kūno vietas, kaltininkas privalo suprasti, jog toks jo poelgis gali būti mirties priežastis.

Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartį, kurioje nustatyta, jog Klaipėdos apygardos teismas nuteisė V. F. pagal BK 135 str. 1 d. ir 132 str. 1 d. už tai, kad sudavė I. B. ne mažiau kaip vieną smūgį į pilvą, dėl ko plyšo plonosios žarnos pasaitas ir pilvinės aortos užpakalinė siena, išsivystė ūmus vidinis nukraujavimas, sukėlęs sunkų sveikatos sutrikdymą. Dėl šių sužalojimų I. B. mirė. Apeliacinis teismas perkvalifikavo veiką į BK 129 str. 1 d. LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija pritarė tokiam apeliacinio teismo sprendimui motyvuodama tuo, kad vienas, bet stiprus smūgis kumščiu į pilvą, kuriame yra gyvybiškai svarbių žmogaus organų, gali būti pripažintas dėsninga kilusios mirties priežastimi. Šio klausimo sprendimas nėra vienareikšmis ir priklauso nuo konkrečių bylos aplinkybių. Mirtis įvyko netrukus po smūgio. Nukentėjusysis buvo paliktas gulėti ant grindų, jokios pagalbos jam nesuteikta. Be nuteistojo smurtinių veiksmų, jokių kitų aplinkybių (pvz., gydytojų klaidos, vėliau patirtų traumų ir pan.), galėjusių sukelti nukentėjusiojo mirtį, byloje nenustatyta²⁷.

Analizuojant priežastinio ryšio nustatymo problematiką, svarbu atkreipti dėmesį į dar vieną elementą – laiko tarpą, praėjusį nuo pavojingos veikos atlikimo iki padarinių kilimo, t.y. aptarti atvejus, kai nukentėjusysis miršta ne iš karto po nusikalstamų veiksmų padarymo, o praėjus tam tikram laikui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas 2004 m.

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2009.

birželio 18 d. nutarime suformavo nuostatą, jog jei nukentėjusiojo mirties priežastis buvo kaltininko padarytas sveikatos sutrikdymas, tai atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda nepriklausomai nuo to ar nukentėjusysis mirė tuoj po padarytos veikos, ar praėjus kuriam laikui²⁸.

Tokia pozicija atsispindi ir teismų praktikoje, *pavyzdžiui, 2012 m. vasario 10 d. nutartyje Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad veikos kvalifikavimui jokios reikšmės neturi, jog V. V. mirė praėjus net keliems mėnesiams nuo nusikalstamos veikos padarymo*²⁹.

Analizuojant teismų sprendimus, kuriuose nustatomas arba paneigiamas priežastinis ryšys tarp asmens veikos ir kilusių padarinių, galima rasti atvejų, kai teismai priežastinį ryšį pagrindžia šabloniškais frazėmis ir kartais neišanalizuoja visų konkrečioje situacijoje susidariusių aplinkybių.

Pavyzdžiui, vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje R.G. nuteistas už tai, kad vairuodamas automobilį su priekaba pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus, dėl to sukėlė eismo įvykį, dėl kurio žuvo žmogus. R. G. automobilį, pakrautą devyniais lengvaisiais automobiliais, vairavo neatsargiai, nesilaikė visų būtinų eismo dalyviui atsargumo priemonių, kad nebūtų sukeltas pavojus kitų eismo dalyvių saugumui, nepasirinko saugaus važiavimo greičio, neatsižvelgė į važiavimo, meteorologines sąlygas, kelio bei transporto priemonės būklę, krovinių, kelio matomumą važiavimo kryptimi tam, kad galėtų sustabdyti automobilį iki bet kurios iš anksto numatomos kliūties, viršijo leistiną greitį ir atsiradus kliūčiai – priekyje jo važiavimo kryptimi iš dalies dešiniame kelkraštyje stovinčiam autobusui – nesulėtino greičio bei neapvažiavo jos nesukeldamas pavojaus kitiems eismo dalyviams, dėl to R. G. vairuojamo automobilio su priekaba priekinė dalis atsitrenkė į autobuso galinę kairę dalį. Eismo įvykio metu žuvo autobuso keleivė M. K., autobuso keleiviams J. Š., Z. V. buvo nesunkiai, o V. S., D. Z., V. N. – nežymiai sutrikdyta sveikata.

Priežastinį ryšį teismas pagrindė tokiais motyvais: *kvalifikuojant veiką pagal BK 281 straipsnio 5 dalį, būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp padaryto kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklių pažeidimo bei kilusių padarinių, t. y. žmogaus mirties. Nustatant, ar kaltininko padarytas kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas buvo būtina padarinių kilimo sąlyga, taikomas objektyvaus išvengiamumo kriterijus, t. y. sprendžiama, ar konkrečioje*

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-02-10 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-222/2012.

situacijoje asmuo turėjo objektyvią galimybę išvengti eismo įvykio. Nustačius, kad kaltininkas, net ir nepažeisdamas kelių eismo taisyklių, nebūtų galėjęs išvengti eismo įvykio, laikoma, kad Kelių eismo taisyklių pažeidimas nebuvo susijęs priežastiniu ryšiu su padariniais. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina, kad tais atvejais, kai KET pažeidžia keli eismo dalyviai, svarbu nustatyti, kurio eismo dalyvio pažeidimas buvo susijęs priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad kai kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles pažeidžia keli eismo dalyviai, kaltininko (kaltininku) veika yra priežastiniu ryšiu susijusi su kilusiais padariniais, jeigu nustatoma, kad analogiškoje situacijoje jam (jiems) laikantis kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių, o kitam (kitiems) eismo dalyviui jas pažeidus, eismo įvykis, dėl kurio kilo BK 281 straipsnyje numatyti padariniai, neįvyktų <...>. R. G. turėjo galimybę saugiai apvažiuoti kliūtį, jei būtų buvęs pakankamai atidus, atsižvelgęs į kelio, meteorologines sąlygas, būtų pasirinkęs saugų greitį ir važiuavęs įjungtomis tolimomis žibintų šviesomis, ir motyvuotai konstatavo, kad R. G. dėl nusikalstamo nerūpestingumo nesiidamas visų reikiamų ir nuo jo valios priklausiusių atsargumo priemonių, važiuoti, atsižvelgiant į kelio ir meteorologines sąlygas, pasirinko netinkamą šiomis eismo sąlygomis žibintų artimą šviesą, per didelį greitį, atsiradus priekyje iš anksto numanomai kliūčiai – kitai transporto priemonei stovinčiam autobusui, važiuodamas 90 km/h greičiu, jau nebegalėdamas saugiai sustoti, jo vairuojama transporto priemonė buvo pakrauta devyniais lengvaisiais automobiliais, susidūrė su priešais stovėjusiu autobusu – būtent dėl to vienas žmogus žuvo, kiti buvo sužaloti³⁰.

Teismas šioje byloje nustatė ir pagrindė priežastinį ryšį tik tarp vieno asmens, t.y. R.G. veiksmų ir kilusių padarinių, o autobuso vairuotojo padaryti Kelių eismo taisyklių pažeidimai – sustojimas neleistinoje vietoje, neįjungus avarinių šviesų tamsiu paros metu – nebuvo pripažinti būtinaja padarinių kilimo sąlyga. Darbo autoriaus nuomone, šioje byloje tiek automobilio, tiek autobuso vairuotojai pažeidė Kelių eismo taisykles ir abiejų asmenų pažeidimai buvo itin svarbūs kilusiems padariniams.

Siekiant nustatyti priežastinį ryšį tarp abiejų asmenų veiksmų ir kilusių padarinių, iškyla klausimas, ar eismo įvykis būtų įvykęs, jei autobuso vairuotojas nebūtų tamsiu paros metu sustojęs neleistinoje vietoje be avarinių šviesų? Manytina, jog yra labai didelė tikimybė, jog eismo įvykis nebūtų įvykęs. Taip pat iškyla klausimas dėl automobilio vairuotojo veiksmų, t.y. ar eismo įvykis būtų įvykęs, jei R.G. būtų pasirinkęs saugų važiavimo greitį, atsižvelgęs į važiavimo, meteorologines sąlygas, kelio bei transporto

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-151/2011.

priemonės būklę, krovinių, kelio matomumą važiavimo kryptimi tam, kad galėtų sustabdyti automobilių iki bet kurios iš anksto numatomos kliūtis? Tikėtina, kad eismo įvykis taip pat būtų neįvykęs.

Esant tokiai situacijai, pagrįstai kyla išvada, jog teismas nevisapusiškai įvertino konkrečias bylos aplinkybes ir nepagrįstai nepripažino būtinosios padarinių kilimo sąlygos tarp autobuso vairuotojo veikos bei kilusių pasekmių.

Dar sudėtingesnis priežastinio ryšio nustatymo klausimas iškilo 2005 m. vasario 22 d. priimtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, kurioje nustatyta, jog *L.I. žemesniųjų instancijų teismų nuteistas už tai, kad jis automagistralėje, kelio ruože, pažymėtame įspėjamoju ženklu “Daug avarių”, pirma automagistralės eismo juosta vairuodamas automobilį apie 60 km/val. greičiu (tuo pažeisdamas KET 14.5.5. punkto reikalavimus), bei 3,87 m ilgio lanksčia vilktimi (tuo pažeisdamas KET 26.2. punkto reikalavimus) vilkdamas automobilį, vairuojamą M.D., bei, norėdamas aplenkti pirmąją eismo juosta važiavusį nenustatytą automobilį, išvažiavo į automagistralės antrą eismo juostą, kur, nutrūkus lanksčiai vilkčiai, priverstinai sustojo automagistralės kairės pusės kelkraštyje, palikdamas automobilį stovėti iš dalies išsikišusį antroje automagistralės eismo juostoje, t.y. per 1 m nuo kairiojo kelkraščio, ir, nesiimdamas skubių priemonių pašalinti abu automobilius nuo važiuojamosios kelio dalies, sukėlė eismo saugumo grėsmę bei sudarė kliūtį, dėl to G. P., vairuodamas automobilį antrąją automagistralės eismo juosta ir bandydamas išvengti susidūrimo su M.D. automobiliu, staiga pasuko automobilį į dešinę, dėl ko šis tapo nevaldomas, keletą kartų apsvirtė ir nuslydo į dešinę nuo kelio sankasos, dėl ko buvo nepataisomai sugadintas, tuo nukentėjusiajam A.P. padarytas lengvas kūno sužalojimas, sukėlęs trumpalaikį sveikatos sutrikimą, nukentėjusiesiems D.P. ir A.P. padaryti sunkūs kūno sužalojimai, sukėlę realų pavojų jų gyvybei bei buvo sukeltos V.P. ir V.P. mirtys. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija nesutiko su žemesniųjų instancijų teismų priimtais sprendimais ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Teismas nurodė, jog esant tokiai sudėtingai įvykio situacijai ir net trims eismo dalyviams, kurie savo veiksmais vienaip ar kitaip sąlygojo kilusius padarinius, turi būti įvertinti visų eismo įvykio dalyvių veiksmai ir padaryti pažeidimai, kadangi ekspertizės akte padaryta išvada, kad kiekvienas iš eismo įvykyje dalyvavusių asmenų padarė eismo taisyklių pažeidimų. Kiekvienas iš šių pažeidimų potencialiai galėjo sąlygoti padarinius. Todėl reikia nustatyti, kokie pažeidimai ir kokio asmens vairuojančio kokią transporto priemonę padaryti pažeidimai sukėlė padarinius,*

*t.y. buvo būtina padarinių kilimo sąlyga ir buvo būtiname (dėsningame) priežastiniame ryšyje.*³¹

Pažymėtina, jog kuo daugiau dalyvių dalyvauja eismo įvykyje, tuo sunkiau tampa nustatyti, kurio iš jų padaryti pažeidimai buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga. Šiuo konkrečiu atveju iškyla klausimas, ar galima pripažinti, jog tik L.I. padaryti pažeidimai buvo susiję tiesioginiu priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais, ir ar apskritai jo veiksmai sukėlė mirtinus padarinius. Būtina pastebėti, jog eismo įvykio kilimo momentu lanksti vilktis tarp L.I. ir M.D. vairuojamų automobilių jau buvo nutrūkusi, todėl M.D. pats buvo atsakingas už savo vairuojamą automobilį, todėl turėjo pasirūpinti, jog jis nekeltų pavojaus kitiems eismo dalyviams. Tuo tarpu byloje nustatyta, jog G.P. vairuodamas savąjį automobilį nesilaikė saugaus atstumo nuo kitų transporto priemonių, todėl toks jo elgesys taip pat turėjo įtakos kilusiems padariniams, kadangi jis prarado galimybę laiku sustabdyti savo automobilį. Aptariamose aplinkybėse leidžia daryti išvadą, jog žemesniųjų instancijų teismų sprendimai buvo panaikinti ne be pagrindo, kadangi M.D. ir G.P. padaryti pažeidimai taip pat turėjo įtakos įvykio padarinių atsiradimui.

Teismų praktikoje galima išskirti dar vieną problemą, išskylančią teismams, sprendžiant priežastinio ryšio ir baudžiamosios atsakomybės kilimo klausimus. Pavyzdžiui, kelių eismo taisyklių pažeidimų bylose, kuriose įvykis baigiasi vieno iš kaltininkų mirtimi ar sužalojimu, baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tik vienas eismo dalyvis – kuriam įvykio metu pavyko išvengti sužalojimų. Toks baudžiamosios atsakomybės kilimas atrodo logiškas – asmens veika, susijusi priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais, sukelia baudžiamąją atsakomybę. Toliau pateikiami du teismų sprendimai, kai iš pažiūros panašiose situacijose teismai priėmė skirtingus sprendimus.

*Kaip pavyzdį galima pateikti 2009 m. gegužės 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nustatyta, jog F.S. nuteistas už tai, kad jis važiuodamas 30-40 km/h greičiu pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus, t.y. važiuojamojoje kelio dalyje atsiradus kliūčiai – pėsčiajam M.Š. (kertančiam važiuojamąją kelio dalį ne pėsčiųjų perėjoje), ir iškilus grėsmei eismo saugumui, laiku nesumažino automobilio važiavimo greičio, nors galėjo ir privalėjo tai padaryti, dėl ko partrenkė pėsčiąją M.Š., kuris nuo patirtų sužalojimų mirė*³². Visų instancijų teismai pripažino, jog eismo įvykio kilimą techniniu požiūriu salygojo tai, kad pėsčiasis M.Š., kirsdamas gatvės važiuojamąją dalį ne pėsčiųjų perėjoje sudarė kliūtį artėjusiam automobilio vairuotojui F.S., o pastarasis laiku nesumažino vairuojamo automobilio greičio. Ir nors tarp nukentėjusiojo veikos ir kilusių

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-187/2005.

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2009.

padarinių teismai pripažino esant priežastinį ryšį, tačiau F.S. patraukė baudžiamojon atsakomybėn, o priežastinio ryšio faktą panaudojo kaip F.S. atsakomybę lengvinančią aplinkybę. Šiuo atveju teismai pripažino esmine tą aplinkybę, jog susiklosčiusioje situacijoje iš F.S. buvo galima tikėtis, kad jis sugebės išvengti eismo įvykio, t.y. bus atidus ir pastebėjęs kliūtį sugebės laiku sustabdyti automobilį ar apvažiuoti atsiradusią kliūtį bei taip išvengti mirtinų padarinių.

Tuo tarpu kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje byloje nustatyta, jog A.G. buvo kaltinama tuo, kad šviesoforo reguliuojamoje sankryžoje, vairuodama automobilį pažeidė Kelių eismo taisyklių reikalavimus, t.y. važiuodama per sankryžą degant leidžiančiam eismą šviesoforo signalui, iškilus eismo saugumo grėsmei, laiku nestabdė automobilio ir partrenkė dviračiu per sankryžą važiuosį A.R., vežusį ant dviračio rėmo keleivį M.M., kuris dėl patirtų sužalojimų mirė³³. Šiuo atveju teismai pripažino, kad būtinoji padarinių kilimo sąlyga buvo dviratininko A.R. veika – A.R. neįvertino atstumo tarp artėjančios transporto priemonės ir įvažiavo dviračiu į važiuojamąją kelio dalį, degant draudžiamam šviesoforo signalui, kuria važiavo A.G. vairuojamas automobilis. Teismai padarė išvadą, kad A.G. Kelių eismo taisyklių nepažeidė ir kilusių pasekmių išvengti negalėjo, todėl nepadarė veikos, turinčios nusikaltimo požymių. Šiuo atveju teismai akcentavo aplinkybę, jog A.G. važiavo šviesoforo reguliuojama sankryža, degant jai eismą leidžiančiam šviesoforo signalui, todėl negalėjo tikėtis, kad kitas eismo dalyvis gali nesilaikyti jam eismą draudžiančių šviesoforo signalų.

Abiejose nutartyse teismai rėmėsi ta pačia priežastinio ryšio nustatymo metodika, tačiau sprendimai buvo priimti skirtingi. Abiem atvejais teismai pripažino, kad egzistavo priežastinis ryšys tiek tarp pėsčiojo veiksmų ir kilusių padarinių, tiek tarp dviratininko veikos ir atsiradusių pasekmių, tačiau galutiniais sprendimais vienu atveju išteisino automobilio vairuotoją, kitu – patraukė baudžiamojon atsakomybėn. Išskyla klausimas, kodėl nustačius egzistuojančią būtinąją padarinių kilimo sąlygą ir priežastinio ryšio buvimą, toliau teismų logika pasikeičia ir prieinama skirtingų nuomonių.

Manytina, jog teismų sprendimai analizuojamuose atvejuose ir turėjo būti skirtingi, kadangi, nors situacijos ir turi tam tikrų panašumų, tačiau tuo pačiu galima išvelgti ir gana esminių ir reikšmingų skirtumų. Pavyzdžiui, antrojoje nutartyje eismo įvykis, priešingai nei pirmuoju atveju, įvyko šviesoforo reguliuojamoje sankryžoje. Darbo autoriaus nuomone, ši aplinkybė turi didelės reikšmės veikų kvalifikavimui, kadangi šviesoforo reguliuojama sankryža suteikia eismo dalyviams didesnę pasitikėjimą, jog visi

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 06 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-195/2007.

eismo dalyviai laikysis šviesoforo nurodymų, kas leidžia išvengti eismo įvykių. Tuo tarpu pirmojoje situacijoje F.S. turėjo būti atidesnis savo ir kitų eismo dalyvių veiksmų atžvilgiu, kadangi techninės pagalbos (šviesoforo) šiuo atveju nebuvo.

Apibendrinant priežastinio ryšio nustatymo problematiką, galima teigti, jog priežastinio ryšio tarp pavojingos veikos ir padarinių nustatymas iš tiesų yra ganėtinai sudėtingas procesas, reikalaujantis tiek teorinių, tiek praktinių žinių. Todėl neturėtų stebinti, jog net kvalifikuoti teisininkai toje pačioje situacijoje gali priimti skirtingus sprendimus. Bet kuriuo atveju sprendžiant priežastinio ryšio buvimo klausimą, reikia atkreipti dėmesį į visas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes - nusikalstamos veikos padarymo būdus ir priemones, aplinkos, kurioje įvyko veika, ypatumus bei kaltininko galimybę numatyti, kad jo veiksmai gali sukelti nukentėjusiojo mirtį.

Pažymėtina, jog nereikia tapatinti priežastinio ryšio ir kaltės. Teismų praktikoje neretai kyla priežastinio ryšio ir kaltės santykio problemų. Negalima paneigti itin glaudaus šių dviejų nusikaltimų sudėties požymių sąryšio, nes, darant išvadą dėl asmens kaltės, vertinamas ir jo psichinis santykis su priežastinio ryšio eiga. Tačiau jei konstatuojamas priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir kilusių padarinių, tai dar nereiškia, kad asmeniui neišvengiamai kils baudžiamoji atsakomybė, kadangi tam tikrais atvejais asmuo neprivalo ir negali numatyti priežastinio ryšio nulemtų padarinių.

3. NEATSARGAUS GYVYBĖS ATĖMIMO SUDĖTIES SUBJEKTYVIOJI PUSĖ: TYČIOS IR NEATSARGUMO ATSKYRIMO PROBLEMA

Baudžiamojoje teisėje kaltė apibūdinama kaip psichinis asmens santykis su daroma pavojinga veika ir dėl jos kylančiais padariniais³⁴. Kaltės turinį sudaro valinis ir intelektualinis elementai. BK 14 straipsnyje numatytos kaltės formos – tyčia ir neatsargumas, kurioms esant pavojinga asmens veika gali būti kvalifikuojama kaip nusikalstama. Abi kaltės formos taip pat skirstomos į atskiras rūšis. Baudžiamosios teisės teorijoje išskiriamos, o BK įtvirtintos pagrindinės tyčios rūšys – tiesioginė ir netiesioginė tyčia.

Tiesioginė tyčia formaliose, nereikalaujančiose padarinių veikose pasireiškia asmens, darančio nusikalstamą veiką, suvokimu apie jo elgesio pavojingumą ir noru taip elgtis. Tuo tarpu jei nusikalstamos veikos sudėtis yra materiali ir baudžiamajai atsakomybei reikalingi padariniai, tiesioginė tyčia reiškia, kad asmuo, darydamas nusikalstamą ar baudžiamąjį nusižengimą, suvokia veikos pavojingumą, numato, jog dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai ir jų nori.

Už kita kaltės forma – neatsargumu – padarytas nusikalstamas veikas asmuo atsako tik BK Specialiosios dalies nustatytais atvejais. Būtent toks reguliavimas numatytas BK 132 straipsnyje, kuriame įtvirtina neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtis. Neatsargumas, kaip kaltės forma, taip pat skirstomas į rūšis – nusikalstamą pasitikėjimą ir nusikalstamą nerūpestingumą.

Nusikalstamą pasitikėjimą apibūdina intelektualusis ir valinis momentai. Intelektualusis momentas reiškia, kad asmuo numato, kad dėl jo veikos gali kilti pavojingų padarinių. Valinis momentas apibūdinamas kaip kaltininko lengvabūdiškas tikėjimasis, kad padarinių jis išvengs. Intelektualinis momentas šiuo atveju siejamas tik su padariniais, kadangi vien tik veikimas arba neveikimas, nesukėlęs pavojingų pasekmių nebūtų vertinamas baudžiamosios teisės prasme. Tam, kad asmeniui kiltų baudžiamoji atsakomybė dėl neatsargios nusikalstamos veikos, būtina, jog veika sukeltų baudžiamojo įstatymo nustatytus padarinius. Taigi tokiose nusikalstamosiose veikose negali būti rengimosi ar pasikėsimo padaryti nusikalstamą veiką stadijų.

Išsamiai nusikalstamo pasitikėjimo turinys aptartas vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių, kurioje teismas pažymėjo, *jog nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininkas suvokia, kad veikia rizikingai, nes paprastai pažeidžia kokias nors*

³⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. p. 103.

taisykles, instrukcijas ir pan., kurių privalo laikytis ir kartu numato tokią savo elgesio abstrakčią pavojingų padarinių atsiradimo galimybę. Tai suvokdamas kaltininkas vertina savo veikimo (neveikimo) pavojingumą, supranta, kad toks jo elgesys apskritai gali sukelti BK numatytus padarinius, tačiau kartu jis mano (yra įsitikinęs), jog egzistuoja aplinkybės, kurios jo sukurtoje pavojingoje, rizikingoje situacijoje neleis kilti žalingiems padariniams. Tokiomis aplinkybėmis, kaltininko nuomone, gali būti jo paties asmeninės savybės (patirtis, meistriškumas, jėga ir pan.), kitų įvykyje dalyvaujančių (galinčių dalyvauti) asmenų žinomas, prognozuojamas, atsargus ir pan. elgesys; situacijos, kurioje kaltininkas veikia, ypatumai (geras matomumas, kokybiška kelio dangą, nuspėjamas kitų asmenų elgesys ir pan.); kaltininko naudojamų įrankių, priemonių kokybė, patikimumas ir pan. Atskirais atvejais, kaltininko įsitikinimu, aplinkybių, padėsiančių išvengti pavojingų padarinių, gali būti ne viena, o kelios, tačiau kiekviena iš jų yra konkrečiai suvokiama kaip reali ir galinti užkirsti kelią padariniams atsirasti. Taigi nusikalstamo pasitikėjimo atveju kaltininko valia nukreipta tam, kad dėl jo veikos pavojingų padarinių nebūtų. Jis ne šiaip tikisi sėkmės, kad galbūt padariniai dėl jo veikos nekils, bet ir vertina savo veikimo (neveikimo) pobūdį, situaciją, kurioje daroma veika, ir yra įsitikinęs, jog egzistuoja konkrečios aplinkybės (aplinkybė), kurios būtent jo sukurtoje situacijoje užkirs kelią pavojingiems padariniams. Kaltininko įsitikinimas, kad jo veika, esant tokioms aplinkybėms nesukels pavojingų padarinių, nulemia jo sprendimą vykdyti veiką. Tačiau kaltininkas aplinkybes, jo nuomone, neleidžiančias kilti pavojingiems padariniams, įvertina neteisingai, lengvabūdiškai ar perversina, nes jos neužkerta kelio pavojingiems padariniams. Vadinasi, esant nusikalstamam pasitikėjimui, kaltininkas savo veikos pavojingumą suvokia abstrakčiai, t. y. veika, jo vertinimu, kitomis aplinkybėmis galėtų būti laikoma pavojinga, tačiau šiuo konkrečiu atveju manoma, kad padariniai nekils.³⁵

Minėta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis įdomi ir dėl pačios bylos aplinkybių, ir dėl teismų priimtų sprendimų kvalifikuojant nusikalstamą veiką. Šioje baudžiamosioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinio teismo priimtą sprendimą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį dėl eismo įvykio metu sukeltų mirtinų padarinių. Pirmosios ir kasacinės instancijos teismai priešė išvados, jog kaltininko nusikalstama veika turi būti kvalifikuojama kaip nužudymas esant netiesioginei tyčiai, o ne kaip kelių eismo taisyklių pažeidimo sukeltas neatsargus gyvybės atėmimas. Siekdamas išvengti sulaikymo ir girtumo nustatymo, nuteistasis M. Š. iš esmės buvo abejingas savo veikos padariniams, nes neatsisakė savo pavojingo

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamosioje byloje Nr. 2K-P-498-746/2015.

elgesio, t.y. nesilaikydamas kelių eismo taisyklių nuostatų, neblaivus, net tris kartus viršydamas leistiną greitį nedavė kelio pagrindine gatve važiuojančiam automobiliui, ko pasekoje įvyko eismo įvykis, sukėlęs trijų asmenų mirtį. Darbo autoriaus nuomone, pirmosios bei kasacinės instancijos teismų priimti sprendimai yra teisingi, kadangi buvo atsižvelgta į visas konkrečioje situacijoje susidariusias aplinkybes ir nustatyta, jog tokių kaltininko veikslių negalima pripažinti padarytų neatsargia kaltės forma. Minėta nutartis tik patvirtina faktą, jog kiekvienu konkrečiu atveju nustatant kaltės formą kaltininko veikoje, svarbiausia yra atsižvelgti į visas susidariusias aplinkybes, kurios leidžia nustatyti asmens kaltės kryptingumą.

Taigi esant tyčiniam nusikaltimui ar baudžiamajam nusižengimui, asmuo suvokia, kad jo daroma nusikalstama veika yra priešinga teisei, tuo tarpu nusikalstamo pasitikėjimo atveju asmuo, nors ir supranta, kad tokia veika apskritai yra pavojinga, konkrečioje savo situacijoje veikimo ar neveikimo nevertina kaip pavojingo. Dėl šios priežasties galinčius kilti pavojingus padarinius numato tik kaip galinčią susiklostyti situaciją, tačiau nevertina jos kaip neišvengiamos. Nusikalstamo pasitikėjimo atveju žmogus galimybę sukelti pavojingus padarinius vertina paviršutiniškai ir abstrakčiai, tačiau iš tikrųjų realiai vertindamas situaciją netinkamai suvokia galimą veikslių raidą.

Pažymėtina, jog tikėjimas ir rėmimasis tokiais dalykais kaip amuletai, burtai ar sėkmė, kurie realiai negali įtakoti susiklosčiusios situacijos, negali būti vertinami kaip nusikalstamo pasitikėjimo elementai. Tokiomis aplinkybėmis grindžiama padaryta nusikalstama veika gali būti vertinama kaip atlikta esant netiesioginei tyčiai, kadangi dar prieš atliekant priešingus teisei veiksmus jau galima suprasti, kad tokie neapibrėžti, patikimumo neturintys dalykai nepadės išvengti galimai kiliančių padarinių.

Kvalifikuojant nusikalstamą veiką ir norint išsiaiškinti, ar nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas padaryti esant netiesioginei tyčiai ar nusikalstamam pasitikėjimui, reikia išskirti du esminius požymius, skiriančius šias kaltės formas. Pirmiausia reikia nustatyti asmens suvokimo apie veikos pavojingumą ir galinčius kilti padarinius, lygį. Netiesioginės tyčios atveju kaltininkas minėtas aplinkybes suvokia konkrečiai, t.y. supranta, kad jo atliekami veiksmai ar pasyvus neveikimas yra priešingas teisei ir sukels pavojingus padarinius, dėl kurių nukentės žmonės, turtas ar kitos vertybės. Tuo tarpu nusikalstamo pasitikėjimo atveju asmuo veikos pavojingumą ir galinčias kilti pasekmes suvokia abstrakčiai, t.y. kaip iš esmės įmanomas, bet tik ne jo konkrečiu atveju.

Antras esminis momentas yra tai, jog netiesioginės tyčios atveju kaltininkas, nors ir nenori pavojingų pasekmių atsiradimo, tačiau sąmoningai leidžia joms kilti, t.y. nesiima atitinkamų veikslių, kurie padėtų žalingų padarinių išvengti. Esant nusikalstamam

pasitikėjimui asmuo apskritai tikisi padarinių išvengti, įsivaizduoja, kad remdamasis, pavyzdžiui, savo ištvėrme ar patirtimi sugebės pasielgti taip, kad žalingos pasekmės neatsirastų.

Kaip pavyzdį galima pateikti 2007 m. sausio 16 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nustatyta, jog A. A., T. B., D. R. ir M. V. prie Šventosios upės užtvankos paėmę už rankų ir kojų įmetė nuo upės kranto betoninio įtvirtinimo į maudytis nepritaikytą Šventosios upės vietą prie užtvankos M. J., kuris, neturėdamas galimybių saugiai išlipti į krantą, nuskendo. Apeliacinės instancijos teismas byloje konstatavo, jog kaltinamieji numatė, kad dėl jų veikimo gali atsirasti įvykę padariniai, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti. Tai reiškia, kad jų neatsargumas pasireiškė nusikalstamu pasitikėjimu. Nusikalstamo pasitikėjimo atveju asmuo suvokia, kad apskritai tokia veika yra pavojinga, tačiau tik ne šiuo konkrečiu atveju. Nuosprendyje išvardyta pakankamai argumentų, kad nuteistieji suvokė veikos pavojingumą, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi išvengti M. J. mirties, nes klaidingai suvokė priežastinio ryšio raidą. Tai patvirtina kasacinių skundų motyvai. Jie paviršutiniškai vertino objektyvias aplinkybes ir tikėjosi išvengti nepageidautinų padarinių. Nusikalstamo pasitikėjimo atveju nereikalaujama nustatinėti, kad asmuo neleidžia kilti pavojingiems padariniams sąmoningai. Sąmoningas leidimas pavojingiems padariniams kilti yra netiesioginės tyčios atveju³⁶.

Antroji neatsargumo rūšis – nusikalstamas nerūpestingumas. BK 16 straipsnio trečiojoje dalyje numatyta, jog nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.

Taigi nusikalstamą nerūpestingumą iš esmės apibūdina du požymiai – pavojingų padarinių nenumatymas ir galėjimas bei turėjimas juos numatyti. Intelektualusis momentas nusikalstamo nerūpestingumo atveju pasireiškia tuo, kad kaltininkas, nenumato priešingų teisei padarinių, kadangi nesilaiko tam tikrų teisės aktų reikalavimų, neatsakingai vykdo savo profesines ar tarnybines pareigas, netinkamai vertina visuomenėje susiformavusias normas, aplinkinių interesus. Valinis momentas reiškia, kad kaltininkas, turėdamas realią galimybę numatyti pavojingus savo veikimo ar neveikimo padarinius, nesistengia pasinaudoti savo psichinėmis galimybėmis, tinkamai įvertinti susidariusią situaciją ir išvengti pavojingų pasekmių atsiradimo.

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3/2007.

BK vartojamas terminas „turėjo“ suponuoja asmeniui pareigą numatyti galinčius kilti pavojingus padarinius, o terminas „galėjo“ reiškia realią asmens galimybę numatyti atsirasiančias pasekmes. Analizuojant kiekvieną konkrečią nusikalstamą veiką būtina įvertinti objektyvias ir subjektyvias aplinkybes nuo kurių priklauso asmens galimybė ir pareiga numatyti pavojingus veikos padarinius. Kai kurios aplinkybės, pavyzdžiui, liga ar pervargimas gali sutrukdyti asmeniui numatyti galinčias kilti pasekmes, nors asmuo ir jaučia tokią atsakomybę, pareigą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. balandžio 6 d. nutartyje aptarė nusikalstamo nerūpestingumo esminius požymius, kai kasatorius nepripažino, kad viršijo greitį, nors objektyviai teismo nustatyta, kad greitis buvo viršytas. Taigi jis nesuvokė, kad esamoje situacijoje veikia rizikingai ir kelia pavojų eismo saugumui. Todėl teismas pagrįstai konstatavo jo veikoje esant nusikalstamą nerūpestingumą. Jei asmuo nesuvokia, kad pažeidžia kelių eismo taisykles (šiuo atveju – viršija leidžiamą greitį), jis nesuvokia, kad kelia pavojų eismo saugumui. Nesuvokdamas šio fakto, jis nenumato, kad iškilus pavojui eismo saugumui jis negalės laiku sustabdyti automobilio ir dėl to gali kilti eismo įvykis su BK 281 straipsnyje numatytais padariniais. Tačiau esminis požymis, apsprendžiantis nusikalstamo nerūpestingumo, kaip neatsargios kaltės rūšies buvimą, yra tas, ar asmuo, turėdamas vairuotojo pažymėjimą ir vairuodamas automobilį (padidinto pavojaus šaltinį), turi ir gali suvokti daromą pažeidimą ir numatyti galimus pažeidimo padarinius bei imtis veiksmų jų išvengti. Lemiamas momentas, apsprendžiantis kaltės buvimą šioje byloje yra tai, ar kasatorius, turėdamas pareigą vairuoti atidžiai ir neviršyti greičio, turėjo galimybę jo neviršyti, o viršijęs greitį ir pamatęs dviratininkę, laiku sumažint greitį, kad galėtų sustabdyti transporto priemonę iki bet kurios iš anksto numatomos kliūties ir išvengti susidūrimo. Lietuvos teismo ekspertizės centro ekspertai 2006 m. lapkričio 6 d. bei 2007 m. gegužės 30 d. ekspertizės aktuose padarė išvadas, kad šioje situacijoje važiuodamas 65 km/h greičiu kasatorius negalėjo išvengti susidūrimo, tačiau jei neviršytų leistino greičio, galėtų laiku sustabdyti automobilį. Taigi kasatorius galėtų išvengti eismo įvykio su kilusiomis pasekmėmis, jei gyvenvietėje vairuodamas automobilį nepažeistų kelių eismo saugumo taisyklių, neviršytų leistino 50 km/h greičio. Taigi teismai pagrįstai konstatavo neatsargios kaltės, pasireiškusios nusikalstamo nerūpestingumo forma, buvimą kasatoriaus veikoje³⁷.

Atkreiptinas dėmesys, jog analizuojant daugybę teismų sprendimų pastebima, jog teismai linkę paviršutiniškai aptarti tyčios ar neatsargumo klausimą, pasitaiko atvejų, kai teismai apskritai nurodo tik faktą, jog asmuo veiką padarė dėl neatsargumo, tačiau

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127/2010.

nedetalizuoja, kuri neatsargumo rūšis nustatyta kaltininko veikoje. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių konstatavo, kad *“Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai, konstatavę, kad T.B. padarytas nusikaltimas yra neatsargus, tiesiogiai nenurodė, kuria neatsargumo rūšimi pasireiškė jo kaltė.”*³⁸ Kitoje kasacinio teismo nutartyje nustatyta, jog *“Pirmosios instancijos teismas nenurodė, kokia neatsargumo rūšimi pasireiškė nuteistojo kaltė, tačiau apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs nustatytas įvykio aplinkybes, padarė pagrįstą išvadą, kad J.S. jam inkriminuotą veiką padarė dėl nusikalstamo nerūpestingumo.”*³⁹ Tokios pat išvados prieita ir dar vienoje nutartyje: *“Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, kad R.L. padarytas nusikaltimas yra neatsargus, tiesiogiai nenurodė, kuria neatsargumo rūšimi pasireiškė jo kaltė. Ši aplinkybė, nors ir yra teismo sprendimo trūkumas, neturi reikšmės baudžiamojai įstatymo taikymui, nes nepriklausomai nuo neatsargumo rūšies veika kvalifikuojama pagal vieną ir tą patį baudžiamąjį įstatymą.”*⁴⁰

Darbo autoriaus nuomone, tokia teismų praktika nėra tinkama, kadangi nenustatant neatsargumo rūšies, asmens kaltė nėra tinkamai pagrindžiama. Pažymėtina ir tai, kad pagal BK 54 straipsnio 2 dalies 2 punktą⁴¹ kaltės formos ir rūšies nustatymas turi reikšmės baudmės individualizavimui.

Kaip tinkamos teismų praktikos pavyzdžius nustatant neatsargios kaltės rūšį ir detalizuojant jos turinį galima pateikti tokias Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtas baudžiamąsias bylas. Vienoje iš bylų kasacinio teismo teisėjų kolegija nusikalstamo nerūpestingumo buvimą kaltininko veikoje pagrindė tokiais motyvais *“įvykio vietoje priekyje važiuojančių motociklininkų prieš sankryžą sustojimo dėl draudžiamo jiems važiuoti raudono šviesoforo signalo, jie (jų buvo keletas) užėmė pirmąją eismo juostą ir apsunkino T. B. matomumą, nes jis važiuojo paskui šiuos motociklininkus, be to, vairuotojas reguliuojamoje sankryžoje privalo būti labai atidus, nes, šviesoforo signalui ir leidžiant važiuoti, vairuotojas privalo praleisti pėsčiuosius, nesuspėjusius pereiti važiuojamosios dalies (KET 4.2 punkto reikalavimas), todėl nuteistojo sprendimas – staigus riedančio motociklo greičio padidinimas aplenkiant priekyje buvusius motociklus – susidariusioje eismo situacijoje buvo aiškiai netinkamas. Tokioje situacijoje T. B. turėjo numatyti, kad jo kelyje gali atsirasti kliūtis, ir privalėjo vadovautis KET 2.4, 12.1 ir 14.2 punktuose nustatytais reikalavimais: važiuoti taip, kad kiekvienu metu galėtų suvaldyti transporto priemonę, o atsiradus kliūčiai ar iškilus eismo saugumo grėsmei, sulėtinti transporto*

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2K-204/2005.

³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2K-331/2006.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 06 d. nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2K-655/2007.

⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000-10-25, Nr. 89-2741.

priemonės greitį, net visiškai ją sustabdyti arba apvažiuoti kliūtį, nesukeliant pavojaus kitiems eismo dalyviams. Įvertinus nurodytą įvykio situaciją, taip pat tai, kad T. B. turėjo tik vieno mėnesio motociklo vairuotojo stažą, jis turėjo pasirinkti saugų greitį (kad galėtų motociklą suvaldyti), tačiau jis turėjo devynerių metų automobilio vairuotojo stažą, todėl galėjo numatyti, kad kelyje atsiras kliūtis – pėsčiasis ir kad nesilaikant KET reikalavimų gali įvykti autoavarija.”⁴²

Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje plačiai aptartos aplinkybės, leidusios nustatyti, jog kaltininkas nusikalstamą veiką padarė dėl nusikalstamo nerūpestingumo: “Neginčytina, kad R. L. nenumatė, jog dėl jo veikimo gali atsirasti BK numatytų padarinių, tačiau pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes turėjo ir galėjo tai numatyti. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nustatyta: įvykio metu R. L. vairavo automobilį ir važiavo antrąja eismo juosta; matė priešpriešinėse eismo juostose sustojusius automobilius; pirmąja eismo juosta, jo važiavimo kryptimi, taip pat važiavo automobilis, kuris prieš nereguliuojamą pėsčiųjų perėją pristabdė praleisdamas pėsčiąją. Šis automobilis apsunkino R. L. matomumą, nes jis nematė susidariusios eismo situacijos pėsčiųjų perėjoje pirmojoje eismo juostoje, kuria jau ėjo pėsčioji. Vairuotojas prieš nereguliuojamą pėsčiųjų perėją, ypač važiuodamas antrąja eismo juosta, privalo būti labai atidus – sulėtinti greitį arba sustoti, kad praleistų į bet kurią jo važiavimo krypties eismo juostą perėjoje įėjusį pėsčiąją, be to, turi stebėti ta pačia kryptimi pirmąja eismo juosta važiuojančio automobilio vairuotojo veiksmus, nes jei šis sustojo, turi sustoti ir jis (KET 75, 76 punktų reikalavimai). Taigi apie pėsčiųjų buvimą ar nebuvimą pėsčiųjų perėjoje vairuotojas sprendžia atidžiai stebėdamas kelią, taip pat iš kitų transporto priemonių vairuotojų veiksmų. Todėl vairuotojo R. L. sprendimas – automobilio nestabdyti, kai pirmąja eismo juosta važiuojo automobilis pristabdė, o jis nebuvo įsitikinęs, jog perėjoje nėra pėsčiųjų – susidariusioje eismo situacijoje buvo aiškiai netinkamas. Tokioje situacijoje R. L. turėjo numatyti, kad jo kelyje gali atsirasti kliūtis, ir privalėjo vadovautis KET 75 punkte nustatytais reikalavimais: artėdamas prie nereguliuojamos pėsčiųjų perėjos, vairuotojas privalo sulėtinti greitį arba sustoti, kad praleistų į bet kurią jo važiavimo krypties eismo juostą perėjoje įėjusį pėsčiąją. Įvertinus nurodytą įvykio situaciją, vairuotojas R. L. privalėjo stabdyti automobilį, ir tik įsitikinęs, kad pėsčiųjų perėjoje nėra pėsčiojo, ją pervaziuoti, be to, jis turėjo dvejų metų automobilio vairuotojo stažą, todėl galėjo numatyti, kad kelyje atsiras kliūtis ir kad nesilaikant KET reikalavimų gali kilti eismo įvykis.”⁴³

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-204/2005.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 06 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-655/2007.

Pastebėtina, jog tokios teismų sprendimų klaidos, kaip neatsargios kaltės rūšies nenurodymas bei jos turinio nedetalizavimas, dažniausiai ištaisomos tik bylai pasiekus kasacinę instanciją, o žemesniųjų instancijų teismai šiuo aspektu savo darbą atlieka ganėtinai atmetinai.

Nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei gali būti padaromos abejomis kaltės formomis – tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo. Tyčinio nužudymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtys BK Specialiojoje dalyje įtvirtintos atskiruose straipsniuose, kadangi šiuo atveju kaltės forma nulemia skirtingą šių nusikaltimų pavojingumą, nors kylantys padariniai abiejų nusikaltimų atveju yra vienodi – žmogaus mirtis. Analizuojant Lietuvos teismų praktiką, galima pastebėti, jog kvalifikuojant minėtus nusikaltimus, neretai kyla problemų nustatant kaltės formą kaltininko veikoje. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismams būna sunku atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo pasitikėjimo.

Gyvybės atėmimui nebūtinai reikalingi tam tikri daiktai, priemonės, asmuo gali atimti gyvybę kitam žmogui panaudodamas vien tik savo kūno jėgą. Kaip teisingai pastebėjo V. Piesliakas, gyvybę iš principo galima atimti ir suduodant vieną smūgį ranka į galvos (dažniausiai veido) sritį. To padariniai gali būti nenuspėjami: nuo nežymaus sveikatos sutrikdymo iki asmens mirties⁴⁴.

Remiantis analizuota teismų praktika, galima teigti, jog vienu kaltininko veiksmu sukelti mirtini padariniai Lietuvos teismų gali būti įvertinti trejopai: kaip tyčinis nužudymas pagal BK 129 straipsnį, kaip neatsargus gyvybės atėmimas pagal BK 132 straipsnį arba kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir sveikatos sutrikdymo idealioji sutaptis pagal BK 132, 135 ar 138 straipsnius.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. balandžio 10 d. nutartyje konstatavo, *jog T. S. kumščiu smogė D. Z. į pažandę, dėl ko šis aukštiekninkas krito ir atsitrenkęs galvą į asfaltuotą dangą, mirė. LAT kaltininko veiksmus kvalifikavo kaip neatsargų gyvybės atėmimą, motyvuodamas, kad jis negalėjo numatyti tokių padarinių, t.y. kad D. Z. kris aukštiekninkas ir atsitrenkęs galvą į asfaltą mirs*⁴⁵.

Tuo tarpu Vilniaus apygardos teismas 2005 m. kovo 15 d. nuosprendyje nustatė, *kad G. K. veika turi būti kvalifikuojama kaip tyčinis nužudymas už tai, kad kaltininkas sudavė ne mažiau 4 smūgių į veidą ir stūmė į nugarą S. M., o pastarasis nugriuvo ir atsitrenkė galva į lovos atlošą, dėl ko jis patyrė sveikatos sužalojimus, nuo kurių mirė. Teismas motyvavo tuo, kad suduodamas kumščiu į galvą – gyvybiškai svarbų organą, ir*

⁴⁴ Piesliakas, V. Ką galima vadinti žudiku? *Justitia*. 2010. Nr. 1 (73), p. 16.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2004.

*pastumdamas S. M., kaltininkas galėjo numatyti, kad S. M. gali sunkiai susižaloti atsitrengdamas į lovos atlošą*⁴⁶.

Taigi vienu atveju kaltininko veiką teismas įvertino kaip neatsargią, o kitu – kaip tyčinį nusikaltimą. Vienu atveju asmuo turėjo suprasti, kad jo smūgis gali sukelti mirtinus padarinius, o kitu atveju teismas to iš kaltininko nereikalavo. Manytina, jog teismas tokiose bylose kiekvienu konkrečiu atveju turėtų įvertinti smūgių sudavimo būdą, smūgių skaičių, vietą, į kurią buvo smūgiuota, nukentėjusiojo asmens amžių, fiziologinius ypatumus. Tik įvertinus visas reikšmingas aplinkybes galima būtų nuspręsti, ar iš pažiūros panašios nusikalstamos veikos turi būti kvalifikuojamos kardinaliai skirtingai.

Iš tiesų sudėtinga kvalifikuoti nusikalstamą veiką tampa ir tada, kai kaltininko pavojinguose poelgiuose nustatoma sveikatos sutrikdymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo sutaptis. Tokiu atveju labai sunku nubrėžti ribą ir nustatyti, ar kaltininko veiksmai gyvybės atėmimo atžvilgiu buvo tyčiniai ar neatsargūs.

V. Piesliakas dėl ankstesniame darbo skyriuje minėtos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtos nutarties pateikęs atskirąją nuomonę, pabrėžė, kad suduodamas vieną smūgį kaltininkas nesuprato, jog savo veiksmu žudo žmogų ir kad jo smūgis neišvengiamai ar labai tikėtinai prives prie nukentėjusiosios mirties, kaip reikalaujama nustatant tyčinę kaltę. Jis suvokė, kad daro pavojingą ir baudžiamąjį įstatymo draudžiamą veiką, tačiau nenaudodamas įrankių, pritaikytų kūnui žaloti, be to, suduodamas tik vieną smūgį, suvokė, kad daro veiką, pavojingą sveikatai. Be to sudavęs vieną smūgį, G. V. smurtinių veiksmų netęsė, nors tokią galimybę turėjo. Ši aplinkybė faktiškai irgi tik patvirtina, kad nuteistasis neturėjo tikslo nužudyti nukentėjusiosios. Dėl to veika turėjo būti kvalifikuota taip, kaip numatyta LAT senato nutarime Nr. 46, kuriame nurodyta, kad jei asmuo nesuprato savo veikos pavojingumo kito žmogaus gyvybei ir nenumatė, kad dėl jo veikos bus atimta gyvybė kitam žmogui, tačiau suprato ir numatė, kad dėl jo veikos gali būti sutrikdyta kito žmogaus sveikata, ir taip veikdamas padarė sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį, veika kvalifikuojama pagal BK 132 ir 135 ar 138 straipsniuose numatytų nusikaltimų sutaptį, jeigu dėl žmogaus gyvybės atėmimo yra neatsargi kaltė⁴⁷.

Pažymėtina, jog vis dėl to teismai panašias nusikalstamas veikas, kai vienas smūgis į kaukolės sritį sąlygoja nukentėjusiojo mirtį, linkę kvalifikuoti kaip tyčinį nužudymą, esant netiesioginei tyčiai. Teismai remiasi tokiais motyvais, jog smūgis

⁴⁶ Vilniaus apygardos teismo 2005 m. kovo 15 d. nuosprendis baudžiamojame bylose Nr. 1-153/2005.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

kumščiu su didele jėga į gyvybiškai svarbų organą parodo kaltininko tyčios nukreipimą padaryti kuo didesnę žalą nukentėjusiajam, o tai reiškia, kad kaltininkas veikia suvokdamas, jog gali sukelti sunkius padarinius, todėl sąmoningai leidžia tokiems padariniams atsirasti, nors ir neturi tikslo atimti gyvybę.

Kaip pavyzdį galima pateikti 2010 m. gegužės 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje teismas konstatavo, kad kaltininkas smūgiuodamas į gyvybei svarbią kūno dalį – galvą, negalėjo nesuprasti, kad toks smūgis kelia pavojų ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, ir kad nuo jo nukentėjusysis gali mirti. Taigi teismas pagrįstai konstatavo, kad, nors nuteistasis nenorėjo ir nesiekė nukentėjusiojo mirties, tačiau pasirinkdamas tokį veikimo būdą – stovėdamas ir suduodamas stiprų smūgį koja, apauta batu, į gyvybiškai svarbią kūno vietą – galvą, toliau priekyje pastato sienos nukentėjusiajam, suprato, jog toks smūgis yra pavojingas ne tik nukentėjusiojo sveikatai, bet ir gyvybei, tačiau buvo abejingas galimoms pasekmėms. Nuteistojo kaltė reikšėsi netiesiogine tyčia, todėl jo nusikalstama veika negali būti kvalifikuojama pagal BK 132 str. 1 d. kaip neatsargus gyvybės atėmimas. Nusikalstama veika laikoma padaryta esant neatsargiai kaltės formai tada, kai kaltininkas nesuvokia savo veiksmų pavojingumo, nenumato galinčių kilti padarinių, nors gali ir turi juos numatyti, arba suvokia tik rizikingą savo veiksmų pobūdį, bet lengvabūdiškai tikisi išvengti galinčių kilti padarinių. Teismas nuteistojo kaltės formą konstatavo, išsamiai išsiaiškinęs, kaip kaltininkas suvokė visus daromo nusikaltimo sudėties požymius, kokios buvo jo valinės pastangos dėl kilusių padarinių⁴⁸.

Gyvybės atėmimo byloje sudėtingiausia nustatyti, ar kaltininkas lengvabūdiškai tikėjosi išvengti nukentėjusiojo mirties, ar sąmoningai leido jam mirti, t.y. sunkiausias klausimas iškyla nustatant konkrečią kaltės formą – ar tai nusikalstamas pasitikėjimas, ar netiesioginė tyčia. Lietuvos teismų praktikoje laikomasi prezumpcijos, jog asmuo savo žalingus veiksmus nukreipdamas į nukentėjusiojo gyvybiškai svarbius organus – galvą, širdies, pilvo sritį, numato, jog jo veiksmai gali sukelti nukentėjusiojo mirtį, o jei ir nenori tokių padarinių, tai sąmoningai leidžia jiems kilti.

V.Piesliakas kritikuoja tokią teismų poziciją teigdamas, kad laikantis nuostatos, kad kaltininkas, suduodamas smūgį į galvos ar pilvo sritį, visada suvokia daromos veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei ir dėl to numato, kad yra didelė tikimybė, jog nukentėjusysis mirs, logiška būtų daryti išvadą, kad tais atvejais, kai dėl panašaus vieno ar kelių smūgių nukentėjusysis lieka gyvas, o jam padaromi tik sveikatos sutrikdymai,

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2010.

kaltininko suvokimo ir numatymo turinys vis vien lieka toks pats – jis suvokia, kad daro veiką, pavojingą kito žmogaus gyvybei, bei numato realią gyvybės atėmimo galimybę. Esant tokiai situacijai, turėtų būti keičiama teismų praktika bylose, kai žmogui į gyvybiškai svarbias kūno vietas suduodami smūgiai ranka, jau nekalbant apie plytų, lentų, kastetų ar peilių panaudojimą žmogui žaloti. Tokias veikas visada reiktų kvalifikuoti ne pagal padarinius, o pagal tyčios kryptingumą, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti. Bet tokiu keliu teismų praktika niekada nėjo⁴⁹.

Kaip teisingai pastebėjo T.Girdenis, padarinių tikimybė yra esminis netiesioginės tyčios ir nusikalstamo pasitikėjimo intelektualinių momentų skirtumas. Esant netiesioginei tyčiai padariniai yra labai tikėtini, esant nusikalstamam pasitikėjimui – mažai tikėtini. Šiuo metu teismai formuoja praktiką, jog bet kuris asmuo smūgiuodamas į gyvybiškai svarbų organą suvokia mirties galimybę. Toks teiginys iš esmės yra teisingas, tačiau neįtikinama atrodo situacija, kad bet kuris asmuo smurtaudamas suvokia gana didelę mirties tikimybę. Žmonės vienas prieš kitą smurtą naudoja reguliariai. Turbūt galima teigti, kad kiekvieną dieną yra suduodami smūgiai į gyvybiškai svarbius organus (sunku įsivaizduoti besimušančius asmenis, kurie smūgiuoja tik į gyvybiškai nesvarbias vietas, t.y. į rankas bei kojas) ir ne po vieną, neretai suduotus smūgius galima skaičiuoti dešimtimis. Tačiau paprastai žmonės nuo suduotų smūgių nemiršta, o patirti sužalojimai dažniausi atitinka fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, retais atvejais – nesunkų, itin retais – sunkų sveikatos sutrikdymą⁵⁰.

Nagrinėjamos teismų praktikos kontekste galima išskirti dar vieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nustatyta, jog *J.G. turgavietėje koflikto metu dešine ranka sudavė vieną smūgį O.G. į kairįjį petį, dėl kurio šis nugriuvo ant žemės ir pakaušiu atsitrenkė į asfalto grindinį. Patirti galvos sumušimai komplikavosi galvos smegenų pabrinkimu, plaučių ir krūtinplėvės pūlingu uždegimu, ko pasekoje po beveik pusės metų O.G. mirė*. Pirmosios instancijos teismas J.G. nuteisė pagal BK 129 straipsnio pirmąją dalį už tyčinį gyvybės atėmimą, tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas J.G. veiką perkvalifikavo pagal BK 132 straipsnio pirmąją dalį kaip neatsargų gyvybės atėmimą.

Apeliacinės instancijos teismas pateikė abejotinų ir kritiškai vertinamų išvadų apie priešastinio ryšio egzistavimą tarp J.G. veiksmų ir kilusių padarinių, nurodydamas, jog

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

⁵⁰ Girdenis, T. Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai : recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius : Registrų centras, 2014. p. 192.

“O.G. mirtis byloje nustatytais aplinkybėmis buvo atsitiktinė veikos pasekmė ir kad toks atsitiktinis padarinys negali būti inkriminuotas kaip padarytas tyčia, bet pakankamas neatsargiai kaltei nustatyti. Įvertinus visas bylos aplinkybes, tikimybė, jog nuo suduoto smūgio į petį neblavus nukentėjusysis gali nugriūti ir susižaloti galvą, buvo pakankamai didelė.” Viena apeliacinio teismo išvada akivaizdžiai prieštarauja toliau sekančiam išvadui, kadangi pripažinus, jog O.G. mirtis buvo atsitiktinis padarinys, nelogišku tampa teiginys, jog mirties galimybė tokiomis aplinkybėmis buvo pakankamai didelė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje baudžiamojoje byloje pritarė veikos kvalifikavimui pagal BK 132 straipsnio pirmąją dalį, tačiau sukritikavo apeliacinės instancijos teismo motyvus ir išvadas: *“Kasacinio teismo teisėjų kolegija pažymi, kad baudžiamosios atsakomybės pagrindimas atsitiktiniu priežastiniu ryšiu apskritai yra abejotinas tiek kalbant apie tyčines, tiek apie neatsargias nusikalstamas veikas.”*⁵¹ Šiuo atveju dėl vieno smūgio kilę mirtini padariniai buvo vertinami kaip neatsargus gyvybės atėmimas, akcentuojant, jog smūgis buvo suduotas į petį, o ne į galvą. Teismams itin sureikšminant smūgio vietą, suponuojama išvada, jog kaltininkas, smūgiuodamas į pilvą, galvą, krūtinę, aiškiai ir vienareikšmiškai suvokia mirties galimybę tiek nuo pačio smūgio, tiek pargriuvus nuo tokio veiksmo, tačiau jei asmuo smūgiuoja į petį – suvokimas apie mirties tikimybę staiga dingsta. Tokie teismų sprendimai kelia pagrįstų abejonių, kadangi realios situacijos parodo, jog netgi vienas smūgis į petį gali pasibaigti žmogaus mirtimi, o kitu atveju galbūt net keli smūgiai į krūtinę, galvą ar pilvą sukels tik sveikatos sutrikimą.

Dar vienas aspektas, kurio analizė parodo formuojamos teismų praktikos netobulumą, kaip teigia T.Girdenis, yra teismų formuojamos išvados, jog į gyvybiškai svarbius organus smūgiuojantis asmuo suvokia realią mirties galimybę, tačiau besiginantis nuo tokio smurto žmogus negali suvokti pavojaus savo gyvybei.⁵²

Kaip pavyzdį galima pateikti 2007 m. birželio 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje konstatuota, jog tarp L.Š. ir G.B. įvyko konfliktas, G.B. sudavė L.Š. ranka kelis smūgius į veidą, ištempė ją į laiptinę ir užrakino buto duris. L.Š. pradėjus belsti ir skambinti į duris, G.B. ją įleido į vidų ir vėl sudavė jai į veidą bei sugriebė už plaukų. Tuo metu L.Š. pamatė G.B. rankoje peilį, kuris, jai bandant atsistumti nuo G.B., iškrito. Ši peilį pagriebė ir vieną kartą juo dūrė G.B., padarydama jam pjautinį – durtinį sužalojimą, nuo kurio G.B. mirė. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų L.Š. buvo

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-394/2010.

⁵² Girdenis, T. Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai : recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius : Registrų centras, 2014. p. 198.

nuteista už tyčinį gyvybės atėmimą peržiangiant būtinios ginties ribas. Kasacinis teismas nurodė, jog G.B. veiksmai laikytini akivaizdžiu ir realiu pavojingu kėsanimusi, tačiau šis nebuvo toks pavojingas, kad L.Š. būtinai reikėjo panaudoti peilį⁵³.

Darbo autoriaus nuomone, toks teismų sprendimas suponuoja išvadą, jog šiuo atveju G.B. net keletą kartų suduoti smūgiai L.Š. į veidą – gyvybiškai svarbų organą -, neturi būti vertinami kaip galintys sukelti mirtį ir besiginančioji turi tai suvokti, nors pagal faktines aplinkybes matyti, jog įvykis galėjo pasibaigti ir pačios L.Š. mirtimi.

Kitoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė, jog “nors J.A. ir sudavė nuteistajam pliauska į galvą (S.A. diagnozuotas galvos sumušimas), tačiau tokio smurto negalima laikyti akivaizdžiu kėsanimusi į nuteistojo gyvybę ar sveikatą. <..> žuvusiojo kėsanimasis nebuvo pavojingas, dėl to nebuvo būtinios ginties situacijos”.⁵⁴

Taip pat paminėtina kasacinė nutartis, kurioje nustatyta, jog D.P., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, sudavė į veidą K.K., kuriam nustatytas nežymus sveikatos sutrikdymas, tačiau realus pavojus K.K. sveikatai ir gyvybei negrėsė⁵⁵. Tokie teismų sprendimų pavyzdžiai leidžia daryti išvadą, jog teismų praktika dėl tam tikrų kūno vietų pripažinimo gyvybiškai svarbiais organais yra dviprasmiška, kadangi situacijose, pasibaigusiose mirtimi ši aplinkybė vienareikšmiškai pripažįstama kaip nulemianti netiesioginės tyčios buvimo asmens veiksmuose. Tačiau konkrečiu atveju pavykus išvengti mirties, smūgiai į gyvybiškai svarbius organus praranda savo reikšmę, o kartais smūgiavimas į galvą ar net tam tikrų įrankių panaudojimas smūgiui sustiprinti teismų įvertinamas kaip nekeliantis pavojaus žmogaus sveikatai ir gyvybei.

Darbo autorius sutinka su T.Girdenio išsakyta nuomone, jog reikėtų atsiriboti nuo teismų praktikoje nusistovėjusios savotiškos aksiomos, kad į gyvybiškai svarbų organą sudavęs asmuo iš principo jau yra susitaikęs su kito žmogaus mirties galimybe. O nuteisiant žmogų už tyčinį nužudymą reikėtų skirti daugiau dėmesio pagrindžiant kaltę, tokiu būdu aiškiai paneigiant objektyvaus pakaltinimo galimybę⁵⁶.

Manytina, jog tokios situacijos, kai gyvybė atimama vienu ar keliais smūgiais, o mirtis kyla dėl tiesiogiai pavartoto smurto ar dėl pargriuvimo, paprastai turėtų būti vertinamos kaip idealioji sutaptis tarp tyčinio sunkaus sveikatos sutrikdymo ir neatsargaus gyvybės atėmimo.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497/2007.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 03 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-222/2011.

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 01 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2010.

⁵⁶ Girdenis, T. Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai : recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius : Registrų centras, 2014. p. 201.

Apibendrinant kaltės turinio nustatymo problematiką, galima teigti, jog visų instancijų teismų sprendimuose pasitaiko klaidų nustatant tyčia ar dėl neatsargumo buvo padaryta nusikalstama veika. Šiame magistro darbe nagrinėjamo neatsargaus gyvybės atėmimo atveju nusikalstamo pasitikėjimo turinys kartais persipina su netiesioginės tyčios turiniu, tokiais atvejais pasidaro labai sunku nuspręsti, kuria kaltės forma visgi veikė kaltininkas. Kaip teisingai pažymi S. Bikelis viename iš savo straipsnių, užtenka panagrinėti ribinius atvejus, kuriuose suartėja netiesioginė tyčia ir nusikalstamas pasitikėjimas, taip pat atkreipti dėmesį į teismų sprendimų įvairovę sprendžiant šiuos atvejus, kad pastebėtume, jog iš tiesų aiškios ribos tarp tyčinės ir neatsargios nusikalstamos veikos nėra ir, ko gero, negali būti.⁵⁷ Darbo autoriaus nuomone, vienodos teismų praktikos nagrinėjamų nusikaltimų atveju negali būti, kadangi minėtų veikų kvalifikavimas labai priklauso nuo konkrečių, tik tai situacijai būdingų aplinkybių. Kartais tik viena, tačiau esminė aplinkybė gali lemti, kad iš pažiūros labai panašūs nusikaltimai skirsis savo kaltės turiniu.

⁵⁷ Bikelis, S. „„Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafazė?“. *Teisės problemos*. 2008, Nr. 3(61), p. 43.

4. NEATSARGŲ GYVYBĖS ATĖMIMĄ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI

Kvalifikuotas nusikaltimas – nusikalstama veika, padaryta esant bent vienam įstatymo numatytam sunkinamajam požymiui, kuris paprastą tos rūšies nusikaltimą daro pavojingesnį visuomenei ir dėl to susilaukiantį griežtesnės bausmės⁵⁸. V. Piesliakas kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtimi pripažįstą tokią sudėtį, į kurią įtraukiami papildomi požymiai, padidinantys nusikalstamos veikos pavojingumą ir užtraukiantys griežtesnę baudžiamąją atsakomybę⁵⁹.

Galima teigti, jog nusikalstamą veiką kvalifikuojantys požymiai suponuoja didesnę tokios nusikalstamos veikos pavojingumą. Remiantis BK Specialiosios dalies straipsnių struktūra, galima teigti, kad kvalifikuojantys požymiai paprastai nurodomi antrose, trečiose ar tolimesnėse straipsnių dalyse, po pagrindinės nusikalstamos veikos sudėties. Kvalifikuotų nusikaltimų sudėčių įtvirtinimas BK rodo, jog ir taip pavojinga nusikalstama veika esant tam tikroms išskirtinėms aplinkybėms tampa dar pavojingesnė žmogui, visuomenei, kadangi ypatingai šurkščiai pažeidžia teisinėmis priemonėmis saugomas vertybes. Būtent dėl to už kvalifikuotas nusikalstamas veikas įstatymų leidėjas kaltininkui numatė ir griežtesnes bausmes.

Kvalifikuojantys požymiai išreiškia asmens elgesio pavojingumo laipsnį, kadangi parodo, kuo kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje numatytas asmens elgesys pasikeičia lyginant su pagrindine nusikaltimo sudėtimi. Baudžiamosios teisės teorijoje išskiriami taip pat ir itin kvalifikuojantys požymiai, kurių pavojingumo laipsnis dar didesnis nei kvalifikuojančių požymių⁶⁰. Tokie itin kvalifikuojantys požymiai, manytina, savo sudėtimi apima ir kvalifikuotus požymius.

Neatsargų gyvybės atėmimą kvalifikuojantys požymiai įtvirtinti BK Specialiosios dalies 132 straipsnio antroje ir trečioje dalyse. Magistro darbe analizuojamą nusikalstamą veiką kvalifikuoja tokie požymiai – gyvybės atėmimas dviem ar daugiau asmenų bei vieno, dviejų ar daugiau žmonių gyvybių atėmimas pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles.

Gyvybės atėmimas dviem ar daugiau žmonių kvalifikuojamas kaltininkui, kai dėl jo veikos žūva keli žmonės ir tai yra vienos, o ne kelių veikų padarinys. Tai reiškia, jog vienos pavojingos veikos metu kelių asmenų gyvybėms sukeliamas pavojus, šis požymis

⁵⁸ Visuotinė lietuvių enciklopedija, XI tomas, Kr-Len. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007. p. 359.

⁵⁹ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 188.

⁶⁰ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006, p. 188.

neinkriminuojamas kaltininkui, jei tokius padarinius sukėlė kelios atskiros, ne vienu metu padarytos jo nusikalstamos veikos.

Antrasis kvalifikuojantis požymis – gyvybės atėmimas vienam ar keliems asmenims pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Pažymėtina, jog už šią nusikalstamą veiką baudžiamoji atsakomybė kyla ne tik fiziniam, bet ir juridiniam asmeniui. Minėtas požymis, remiantis BK komentaro autoriais, inkriminuojamas kaltininkui, kai bet kurioje veiklos sferoje dėl to, kad buvo pažeistos oficialiai patvirtintos bendrosios ar žinybinės elgesio saugumo taisyklės, žūva bent vienas žmogus, išskyrus atvejus, kuriems taikomos specialios BK normos⁶¹.

Pažymėtina, jog BK Specialiojoje dalyje yra straipsnių, kuriuose aprašytos nusikalstamų veikų sudėtyje apima neatsargų gyvybės atėmimą, jį numato kaip kitą nusikaltimą kvalifikuojantį požymį. Tokiu atveju kaltininko veika kvalifikuojama pagal specialųjį BK straipsnį ir neatsargų gyvybės atėmimą numatantis straipsnis nėra taikomas. Taip turi būti kvalifikuojamas transporto eismo tvarkos ar saugumo taisyklių pažeidimas (BK 282 straipsnis), neteisėta farmacinė veikla (BK 275 straipsnio 2 d.), kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas (BK 281 straipsnio 5 ir 6 d.).

Galima ir priešinga situacija, kai kaltininko veika turi būti kvalifikuojama kaip neatsargaus gyvybės atėmimo ir kito nusikaltimo sutaptis, kadangi kito nusikaltimo sukelti padariniai yra vieno ar kelių žmonių mirtis, o konkretus BK Specialiosios dalies straipsnis tokių padarinių nenumato. Tokios nusikalstamos veikos būtų neteisėtas abortas (BK 142 straipsnis), šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstančių medžiagų laikymo taisyklių pažeidimas (BK 255 straipsnis) ar įsakymo nevykdymas (BK 317 straipsnio 2 d.).

Aptariant antrąjį neatsargų gyvybės atėmimą kvalifikuojantį požymį, naudinga pateikti teismų praktikos pavyzdžių, kurių dėka būtų lengviau suprasti, kokios nusikalstamos veikos turėtų būti kvalifikuojamos pagal BK 132 straipsnio trečiąją dalį.

Kaip pavyzdį galima pateikti 2006 m. rugsėjo 19 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje konstatuota, jog G. K. nuteistas už tai, kad pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui: 2003 m. gruodžio 10 d., apie 15 val., Klaipėdos rajone, G. K., dirbdamas Klaipėdos rajono policijos komisariato kriminalinės policijos vyresniuoju policininku, tarnybos metu vilkėdamas kamufliažinį švarką su užrašu „policija“, vykdydamas jam

⁶¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. [Kn.]2:Specialioji dalis: (99-212 straipsniai). p. 125.

pavestas pareigas, turėdamas duomenų, kad L. M., gimęs 1984 m. balandžio 6 d., galimai įvykdė nusikaltimą ir bandydamas sulaikyti vengiantį sulaikymo ir bandantį pabėgti L. M., pavartojo psichinę prievartą, iš tarnybinio ginklo - pistoleto PM Nr. EE - 4796 iššovė keturis įspėjamuosius šūvius į viršų G. K., vydamasis L. M., elgėsi neatsargiai - bėgdamas laikė pirštą ant tarnybinio ginklo nuleistuko, nesant tiesioginio ginklo panaudojimo poreikio, tuo pažeidė PD prie LR VRM generalinio komisaro 2000 m. gruodžio 7 d. įsakymu Nr. 354 patvirtintos „Teisės naudotis policijos ginkluote suteikimo policijos pareigūnams, ginkluotės skyrimo, išdavimo, saugojimo ir naudojimo, saugaus elgesio su ginklu bei ginklo priežiūros instrukcijos“ 37.2 p. reikalavimus, dėl ko suklupdamas iššovė į L. M., padarydamas jam šautinį kiaurinį krūtinės ląstos sužalojimą ir stuburo krūtininio XI slankstelio kūno, kairiojo plaučio, epikardo ir širdies dešiniojo skilvelio sužalojimus, nuo kurių L. M. įvykio vietoje mirė⁶².

Analizuojamoje situacijoje policijos pareigūnas nesilaikė ginklo naudojimo tvarkos taisyklių, t.y. bėgdamas laikė pirštą ant ginklo nuleistuko, ko pasekoje neatsargiais savo veiksmais atėmė gyvybę nukentėjusiajam – suklupęs iššovė ir sužalojo asmenį. Šiuo atveju teismas konstatavo, jog kaltininko veikoje subjektyvioji pusė pasireiškė neatsargumo forma - policijos pareigūnas sąmoningai nesiekė sužaloti nukentėjusiojo, ar sukelti jo mirties.

2008 m. sausio 22 d. nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad A. B. nuteistas už tai, kad „pažeidė teisės aktų numatytas specialiąsias elgesio taisykles ir dėl neatsargumo atėmė H. G. gyvybę. Būdamas UAB „K.t.g.“ dokininkas-mechanizatorius, 2004 m. lapkričio 5 d., apie 14.45 val., bendrovės teritorijoje darbo metu vairuodamas krautuvą „Linde“ H70D-02" Nr.44 be krovinio apie 5 km/val. greičiu ir matydamas, kad atliekami kelio remonto darbai, nesumažino krautuvo greičio ir, iš dešinės pusės pravažiuodamas pro šalia darbų atlikimo vietos stovintį krautuvą „Gelh“, nesilaikė saugaus atstumo ir priekine kaire krautuvo dalimi trenkėsi į H.G., stovėjusį prie remontuojamos kelio dalies. H. G. nuo smūgio griuvo ant asfalto dangos ir patyrė sunkią galvos traumą su daugybiniu skeveldrinium kaukolės skliauto dešinės pusės ir pamato lūžimu galvos smegenų sumušimu, išsivysčius didelio laipsnio galvos smegenų pabrinkimui su smegenų kamieno įstrigimu. Nuo patirto galvos sužalojimo H.G. 2004 m. lapkričio 5 d., 22.39 val., Klaipėdos ligoninėje mirė. Šiais savo veiksmais A.B. pažeidė Dokininko – mechanizatoriaus instrukcijoje Nr. 1 nustatytus elgesio bei saugumo reikalavimus⁶³.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-470/2006.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76/2008.

Šiuo atveju kaltininkas, naudodamasis darbo funkcijoms atlikti reikalinga technika, nesilaikė tokių įrenginių eksplotavimui nustatytų taisyklių, elementaraus saugumo, ko pasekoje savo vairuojamu krautuvu atsitrenkė į nukentėjusį ir sukėlė mirtinas pasekmes.

Kitoje baudžiamojoje byloje 2008 m. gruodžio 11 d. Klaipėdos miesto apylinkės teismo nuosprendžiu A. R. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad pažeidė sveikatos ir darbų saugos taisykles ir dėl to žuvo žmogus, t.y. A. R., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, 2006 m. gegužės 14 d. 8.50 val. UAB („duomenys neskelbtini“) atviroje metalo sandėliavimo aikštelėje nesilaikė darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe reikalavimų, neatsargiai paspaudė ožinio kranų KKT-5 valdymo pulto judėjimo įjungimo–išjungimo mygtuką, todėl kranas pradėjo judėti ir prispaudė nukentėjusį V. K., dėl to jam buvo padaryti sukūsi sužalojimai, sukėlė ūmų nukraujavimą ir sunkų trauminį hemoraginį šoką, kuris tą pačią dieną 11 val. baigėsi nukentėjusiojo V. K. mirtimi. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 19 d. nuosprendžiu panaikintas pirmosios instancijos nuosprendis ir priimtas naujas - A. R. išteisintas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, nenustačius, kad jis padarė veiką, turinčią nusikaltimo požymių⁶⁴.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas minėtą baudžiamąją bylą kasacine tvarka, konstatavo, jog apeliacinės instancijos teismas, priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, padarė esminių procesinių pažeidimų, tinkamai neįvertino arba iš viso nevertino bylai reikšmingų įrodymų, todėl teismo nuosprendis turi būti naikinamas ir byla iš naujo perduodama nagrinėti apeliacine tvarka.

Šioje byloje svarbiausia įrodinėtina aplinkybė buvo tai, ar nelaimingo atsitikimo metu A. R. savo neatsargiais veiksmais sąlygojo kranų KKT-5 eigą, ar pagal jo pateiktą versiją kranas savaime pradėjo judėti. Šio fakto nustatymas yra pagrindas baudžiamajai atsakomybei kilti arba kaltinamąjį išteisinti. Viena iš liudytojų baudžiamajame procese, asmeniškai mačiusi mirtimi pasibaigusį įvykį, teigė pati distancinio pulto pagalba reguliavusi kraną prieš įvykį ir po jo ir jokių techninių įrenginio gedimų nepastebėjusi. Kadangi pultas prilaikomas diržu ir jį reikia valdyti abiejomis rankomis, liudytojos nuomone, kaltinamasis dėl savo būklės paspaudė ne tą pulto rankenėlę, ko pasekoje kranas pradėjo judėti. Kiti liudytojai taip pat patvirtino, jog kranas pats niekada nėra pradėjęs judėti ir buvo valdomas tik pulto pagalba. Apie jokių kranų techninius gedimus nebuvo žinių ir techninės priežiūros aktuose.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2010.

Kaip neadekvati vertintina ir apeliacinio teismo išvada, jog nukentėjusiojo lengvas girtumo laipsnis pripažįstamas turėjęs įtakos nelaimingo atsitikimo kilimui, nes asmuo prarado budrumą, sulėtėjo jo orientacija ir dėl to jis netinkamai sureagavo į susidariusią situaciją ir neišvengė sužalojimų, o tuo tarpu kaltinamojo sunkus girtumo laipsnis negali būti siejamas su kilusiomis pasekmėmis. Toks apeliacinio teismo požiūris visiškai prasilenkia su logika, kadangi nekyla jokių abejonių, kad esant sunkiam girtumo laipsniui žmogus negali orientuotis, susivokti ir koordinuoti savo veiksmų taip pat, kaip būdamas blaivus. Tokių bylose nustatytų aplinkybių visetas leidžia teigti, jog kaltininkas vis dėl to turėtų atsakyti už neatsargų gyvybės atėmimą, kadangi, kaip pažymėjo pirmosios instancijos teismas, pažeidė sveikatos ir darbų saugos taisyklių reikalavimus.

Apibendrinant neatsargų gyvybės atėmimą kvalifikuojančių požymių analizę, galima teigti, jog minėti požymiai nesunkiai nustatomi konkrečioje nusikalstamoje veikoje. Lietuvos teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai asmenys patraukiami baudžiamojon atsakomybėn dėl neatsargaus gyvybės atėmimo pažeidžiant teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Dažniausiai tokios situacijos susiklosto darbo vietoje ar atliekant profesines pareigas, kai nesilaikoma įmonės vidaus tvarkos taisyklių ar kitų teisės aktų, ir sukelia labai skaudžius padarinius – žmogaus žūtį. Deja, darbo autoriui nepavyko rasti Lietuvos teismų praktikos, kurioje asmenys būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl dviejų ar daugiau asmenų neatsargaus gyvybės atėmimo ar kai nusikaltimo subjektu būtų pripažintas juridinis asmuo.

IŠVADOS

1. Nusikalstamos veikos žmogaus gyvybei, tarp jų ir neatsargus gyvybės atėmimas, yra pavojingiausios veikos, nukreiptos prieš žmogų, ir vienos iš pavojingiausių veikų apskritai, kadangi šių veikų padariniai yra neatitaisomi, o negrįžtama žala padaroma ne tik nukentėjusiajam, bet ir jo artimiesiems, kitiems visuomenės nariams.
2. Iki naujojo BK įsigaliojimo 2003 m. gegužės 1 d. neatsargus gyvybės atėmimas senajame BK buvo vadinamas nužudymu dėl neatsargumo. Toks terminas – sovietinio laikmečio paliktas reliktas, kai visi nusikaltimai, kuriais atimama žmogaus gyvybė, buvo suprantami kaip nužudymai. Tokio termino vartojimas realiai neatspindi nusikalstamos veikos sudėties turinio, todėl naujajame BK vartojama sąvoka neatsargus gyvybės atėmimas yra kur kas tikslesnė.
3. Neatsargaus gyvybės atėmimą numatantis BK 132 straipsnis nuo naujojo kodekso įsigaliojimo 2003 m. gegužės 1 d. nebuvo keistas. Tai turėtų būti vertinama kaip stabilumo požymis, t.y. įstatymų leidėjas minėtą normą suformulavo tinkamai ir ji yra lengvai pritaikoma praktikoje, nereikalaujanti papildomų korekcijų.
4. Įsigaliojus naujam baudžiamajam įstatymui, buvo praplėstas neatsargaus gyvybės atėmimo subjektų ratas – už minėtą veiką, padarytą pažeidžiant nustatytas elgesio saugumo taisykles atsako ir juridinis asmuo, tačiau tokių baudžiamųjų bylų teismų praktikoje nepavyko rasti. Magistro darbo autoriaus nuomone, juridinis asmuo kaip šio nusikaltimo subjektas yra perteklinis ir nereikalingas.
5. Kadangi tiek neatsargus gyvybės atėmimas, tiek nužudymas sukelia vienodus padarinius – žmogaus mirtį, esminis skirtumas, leidžiantis teisingai kvalifikuoti padarytą nusikalstamą veiką yra kaltės forma. Neatsargus gyvybės atėmimas gali būti padaromas tik dėl nusikalstamo pasitikėjimo ir nusikalstamo nerūpestingumo. Žmogaus mirties atžvilgiu, priešingai nei nužudymo atveju, kaltininko veikoje nėra tyčios elemento.
6. Analizuojant neatsargaus gyvybės atėmimo sudėties elementus ir Lietuvos teismų praktiką, galima pastebėti, jog didžiausios kvalifikavimo problemos kyla dėl dviejų sudėties elementų – priežastinio ryšio bei kaltės turinio.
7. Priežastinio ryšio nustatymas tarp asmens veikos ir kilusių padarinių šiame nusikaltime yra labai svarbus, kadangi kaltininko veikoje nesant tyčios elemento padarinių atžvilgiu, svarbu nustatyti, jog jo veiksmai ar neveikimas tikrai sukėlė

žmogaus mirtį, kadangi priešingu atveju asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

8. Analizuojant kaltės turinį, pastebėtina, jog pasitaiko nemažai atvejų, kai teismams iškyla klausimas, ar konkreti veika, sukėlusį asmens mirtį, padaryta esant nusikalstamam nerūpestingumui, ar netiesioginei tyčiai. Teismų praktikoje pasitaiko nemažai atvejų, kai aukštesnės instancijos teismas perkvalifikuoja kaltininko nusikalstamą veiką iš neatsargumo į tyčią. Formuojama praktika, jog tam tikri kaltininko veiksmai, pavyzdžiui, smūgis į gyvybiškai svarbias žmogaus kūno vietas, nulemia netiesioginės tyčios pripažinimą kaltininko veikoje, kadangi preziumuojama, jog asmuo turi suvokti tokių savo veiksmų galimas pasekmes – žmogaus mirtį. Magistro darbo autoriaus nuomone, tokių prezumpcijų laikytis nederėtų, kadangi kiekvienos nusikalstamos veikos atveju turi būti įvertintos visos reikšmingos aplinkybės, tuo metu susidariusi situacija, kaltininko asmenybė ir tik tada nustatoma jo veikoje buvusi kaltės forma.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Tarptautiniai teisės aktai

- 1.1.1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*, 2006-06-17, Nr. 68-2497.
- 1.1.2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

1.2. Nacionaliniai teisės aktai

- 1.2.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
- 1.2.2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000-10-25, Nr. 89-2741.

2. Specialioji literatūra

- 2.1. ABRAMAVIČIUS, A. ... [et al.], Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;
- 2.2. ABRAMAVIČIUS, A. ... [et al.], Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis: (99-212 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2009;
- 2.3. APANAIVIČIUS, M., PAVILIONIS, V., *Nusikaltimų kvalifikavimo teoriniai pagrindai*. – Vilnius, 1980;
- 2.4. BIELIŪNAS E., PAVILIONIS V., Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: Mintis, 1989;
- 2.5. BIKELIS, S. „Sąmoningas leidimas padariniams atsirasti“ – turiningas netiesioginės tyčios požymis ar jos intelektualinio momento parafazė?“. *Teisės problemos*. 2008, Nr. 3(61);
- 2.6. GIRDENIS, T. Žmogaus nužudymas vienu ar keliais smūgiais ir jo kvalifikavimo problemos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. *Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai : recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilnius : Registrų centras, 2014;
- 2.7. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas. Visuotinė lietuvių enciklopedija, XI tomas, Kr-Len. Vilnius: 2007;

- 2.8. PAVILONIS, V.; et al. *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2003;
- 2.9. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006;
- 2.10. PIESLIAKAS, V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006. T.7(85);
- 2.11. PIESLIAKAS, V. Ką galima vadinti žudiku? *Justitia*. 2010. Nr. 1 (73).

3. Teismų praktika

- 3.1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 105 straipsnio sankcijoje numatytos mirties baismės atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 109-3004.
- 3.2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.
- 3.3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-247/2009.
- 3.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-809/2001.
- 3.5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-299/2004.
- 3.6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-470/2006.
- 3.7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3/2007.
- 3.8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.
- 3.9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-739/2007.
- 3.10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76/2008.

- 3.11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-514/2009.
- 3.12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2010.
- 3.13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127/2010.
- 3.14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-302/2010.
- 3.15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-599/2010.
- 3.16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2011.
- 3.17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012.
- 3.18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009-10-20 nutarties Nr. 2K-P-247/2009.
- 3.19. Lietuvos Apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. vasario 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26/2010.
- 3.20. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012-02-10 nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-222/2012.
- 3.21. Vilniaus apygardos teismo 2005 m. kovo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-153/2005.

SANTRAUKA

Magistro darbe analizuojama neatsargaus gyvybės atėmimo samprata ir jos raida pagal Lietuvos baudžiamąjį įstatymą, nusikaltimo sudėtį kvalifikuojantys požymiai bei nagrinėjamos svarbiausios neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo problemos.

Pirmajame skyriuje aptariama neatsargaus gyvybės atėmimo samprata, teisinio reglamentavimo raida Lietuvoje. Didžiausią darbo dalį sudaro neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimo problemos, susijusios su kaltės turinio bei priežastinio ryšio nustatymu. Problemos detalai analizuojamos antrajame bei trečiajame darbo skyriuose, pasitelkiant teismų praktikos pavyzdžius. Paskutinis darbo skyrius skirtas neatsargų gyvybės atėmimą kvalifikuojantiems požymiams aptarti, remiantis moksline literatūra ir teismų praktikos pavyzdžiais.

Darbo pabaigoje formuluojamos magistro darbą apibendrinančios išvados.

SUMMARY

The thesis analyzes the negligent loss of life concept and its developments under the Lithuanian criminal law, crime composition of the qualifying factors and analyzes the most important qualification for the negligent loss of life problems.

The first section discusses the concept of the negligent loss of life, the evolution of the legal regulation of Lithuania. The largest part of the work consists of the negligent loss of life classification problems related to the content of the fault and causation. Problems are analyzed in detail in the second and third chapters of this work through case examples. The last section is dedicated to death caused by negligence qualifying features discussed based on the scientific literature and judicial practice.

Finally, the summary of the whole work is formulated in the form of conclusions.